

FIRENC_HERCZEG-BIZANS

BİZANS

Bu kitabın hazırlanmasında Bizans'ın MEB Macar Klasikleri dizisinde yayınlanan ilk baskısı temel alınmış ve çeviri dili günümüz Türkçesine uyarlanmıştır.

Yayına hazırlayan : Egemen Berköz

Dizgi : Yeni Gün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık A.Ş.

Baskı : Çağdaş Matbaacılık Yayıncılık Ltd. Şti.

Haziran 1999

FERENC HERCZEG

BİZANS

Macarca'dan çeviren:

Sadrettin KARATAY

ÖNSÖZ

Macar klasikleri arasında okurlarımızın yabancı olmayan F. Herczeg'in Bizans adlı tragedyasını Macar eleştirmenleri ve kamuoyu onun en yüksek yapıtı saymakta

ve bir çağı canlandırma bakımından bu yapıta Macar yazının en iyi tarihsel tragedyası olan "Bank Ban"ın yanında yer vermektedir.

F. Herczeg "Bizans" adlı oyununda tek bir günün, koca bir imparatorluğun son gününün şafağıyla batışı arasına dünya ölçüsünde bir tarihsel tragedyayı sığdırmıştır.

Tanınmış Macar yazın tarihçisi J. Horvath, F. Herczeg üzerine yazdığı bir incelemesinde bu tragedyanın ana hatlarını şöyle çizmektedir:

29 Mayıs 1453. Bu, Bizans İmparatorluğu'nun çöktüğü gündür. Sultan Mehmet Bizans'ı kuşatmıştır; kentin alın yazısı artık bellidir. Bu kaçınılmaz tehlike karşısında kahramanlığa yükselen imparator Konstantin az sayıda, fakat kendisine

bağlı kalan yabancı ücretli askerleriyle bütün gücünü harcayarak kuşatıcılara karşı koymakta, halkı ve Bizanslı askerleriyse korkak bir kayıtsızlık içinde başlarına geleceği beklemektedir; devletin ileri gelenleri imparatorun kahramanlık taslayışıyla alay ederler; onlar artık daha çok sultandan yanadırlar

ve her şeyi ondan beklerler. İmparatoriçenin kendisi bile kadınlık silahlarıyla

Fatih'e boyun eğdireceği düşlemleriyle kendini avutmaktadır... Bütün bunlardan imparatorun haberi yoktur, o halkına güvenmekte, onun yurtseverliğine ve son tehlikenin onu kahraman yapacağına inanmaktadır. Onun için son anda büyük bir düş

kırıklığına uğrar. Sultanın elçileri onun ve ardından gitmek isteyenlerin özgürce

gidebileceğini bildirirler, fakat ona bağlı ancak iki kişi çıkar: ücretli askerlerin sadık komutanıyla kendisine âşık olan Yunanlı kız Herma. Konstantin dehşet içinde gerçekle yüz yüze gelir ve Bizans'ı ölüme mahkûm eder: "Biz Tanrı'nın izniyle Bizans'ın son imparatoru Konstantin, dünyaya bildiririz ki, ulusumuzu mahkemeye çektik ve adalet adına Bizans'ı cellat satırıyla ölüme mahkûm

eyledik. Edirneli Mehmet celladımız olsun." Konstantin şehit düşer, Bizans kan içinde yüzmektedir ve bu tarihsel kargaşada üzerlerine düşen onurlu görevi yerine

getirmeyenler o kan denizi içinde imparatoriçeyle birlikte boğulurlar. O korkunç

anlarda imparator: "Ölürsem," diyor, "mezar taşıma şu sözler yazılsın:

Bizans'ın

son imparatoru burada yatıyor. Kör olduğu sürece yaşadığı. Bir gün gözleri

açılınca

duyduğu tiksinti onu öldürdü."

Horvath'ın bu kısa tanıtmasının, yapıtın tasarlanışındaki görkemi gereği kadar duyurduğu kanısındayız. Doğal olarak oyunu dikkatle okuyanlar, hele II.

perdedeki, Türk elçilerinin görüldüğü, imparatorun ölüme hazırlandığı sahnelerde

pek çok başka güzellikler de bulacaklardır. Bu sahneler, başka bir Macar yazın tarihçisinin dediği gibi, içinde parıltılı düşünce cevherleri yuvarlanan bir altın çağlayandır.

Yapıt Türkçe'ye Sadrettin Karatay tarafından çevrilmiştir. Çeviri yalnızca aslına

bağlı değil; aynı zamanda, Herczeg'deki değişik güzelliklerini de Türk okuruna

sunmaktadır.

T. Halasi Kun

BİZANS
(Bizanc)

KİŞİLER

KONSTANTIN, Bizans imparatoru.
IRENE, Bizans imparatoriçesi.
DEMETER, Büyük-prens (grand-duc).
THOMAS, Büyük-prens (grand-duc).
OLGA, Büyük-prenses (grande-duchesse).
PATRİK
LUKAS NOTARAS, Başkomutan (caesar).
SPIRIDION, Başmabeyinci.
LEONIDAS, Sparta fahri beyi.
LASKARIS, Amiral.
LIZANDER, Saray şairi.
KRATES, Saray yargıçısı.
ZENOBIA, İmparatoriçenin başnedimesi.
GIUSTINIANI GIOVANNI, Cenevizli ücretli askerlerin komutanı.
HERMA.
AHMET HAN, Türk elçisi.
LALA HALİL, Türk elçisi.
ANNA, Nedime.
ZOE, Nedime.
MATTEO, Cenevizli ücretli asker.
FOLKO, Cenevizli ücretli asker.
NERIO, Cenevizli ücretli asker.
DUKAS, Demagog.
KORAKS, Halk yazarı.
MURZAFOS
BEZİRGÂN

Büyük-prensın çocukları; nedimler ve nedimeler; papazlar; Cenevizli ücretli askerler; saray korumanları; odalıklar; saray hademeleri; Bizans halkından erkekler, kadınlar; Türk cellatları.

Olay Bizans'ta, imparatorun taht salonunda, 1453 yılın Mayısının 29'uncu günü geçer.

BİRİNCİ PERDE

Bizans imparatorluk sarayında taht salonu. Bütün göz kamaştırıcılığına, resmiliğine ve görkemine karşın salon donuk bir etki yapmaktadır. Duvarlar ve duvar direkleri alttan mermerle, üstten altın zeminli mozaik resimlerle kaplı.

Bunlar Bizans sanatının ilk çağlarından kalma din konulu, soğuk resimlerdir. Salonun arka duvarında görünen büyük kemerli üç kapı bir basamak yüksekteki sıra

kemerli bir geçite açılır. Geçitin ilerki duvarında bulunan üç büyük pencereden kent görülmektedir. Kentin görünümü, hepsinin üstünde tepesindeki çifte altın haçıyla Ayasofya'nın büyük kubbesi egemen olan birçok kubbenin, revağın, saray çatısının acayip bir biçimde birbirine girmiş labirentidir. Salonun sağındaki altın yaldızlı bir tunç kapı imparator ailesinin oturma dairelerine açılmaktadır.

Altın kapıya mermer bir basamakla çıkılır. Taht kürsüsü salonun sol yanında. Kürsünün sağını solunu altından yapılmış birer aslan süslemektedir. Taht kürsüsündeki lâl renkli iki iskemleden biri (imparatoriçeninki) ötekinden biraz küçüktür. Kürsünün lâl perdesine süslü biçimli altın kartallar işlenmiştir. Salonun sol yanında, kapı sütunlarının önünde, içlerinde balmumları yanan büyük şamdanlar vardır. Salonun öteki eşyası: I. perdede, altın kapının yanında bir koltuk; II. perdede, imparator ailesine özgü lâl renkli arkalıksız birçok iskemle; III. perdede, yaldızlı küçük bir yazı masasıdır. Dört ayaklı olan bu küçük masanın üzerinde gömme bir mürekkep boynuzu ve lâl rengi kaz tüyü kalemler.

Sabah güneşi vurmaktadır. Sahne bir süre boş. Uzaktan uzağa boğuk savaş uğultusu ve top sesleri.

I. SAHNE

FOLKO, sonra MATTEO, NERIO ve birçok ücretli Ceneviz askeri.

Arkadan sağdan ağır yaralı Matteo'yu getirirler.

FOLKO. - Buraya, buraya!

NERIO. - Yere koyalım, yoksa elimizde ölür.

FOLKO, kaputunu yere serer. - Buraya!

(Matteo, acılı horurluk çıkarır.)

NERIO, ona doğru eğilerek. - Matteo, efendim, nasılsın?

MATTEO. - Susuzum!

FOLKO. - İşte mataram. Refosco var içinde, yurdumuzdan gelme! (İçirir.)

NERIO, çevresine bakıyor. - Bir cerrah olsa, bir de ot minder...

FOLKO. - Sussss! Konuşmak istiyor!

MATTEO, Folko'nun elini tutar. - Bir gün sen de sıfırı tüketirsen, dilerim yanında sana bir yudum şarap verecek bir omuzdaşın bulunsun.

FOLKO. - Nasılsın, yüzbaşım?

MATTEO. - Gemisinin nerede, cennette mi, cehennemde mi demirleyeceğini bilmeyen bir yolcu gibiyim... Ver elini, yiğit Nerio...

II. SAHNE

Öncekiler, SPIRIDION.

SPIRIDION, başmabeyinci üniformasıyla altın kapıdan girer. - Ne saygısız ayaktakımı bu? Ücretli Ceneviz sürüsü arsızlığıyla kutsal saraya da sokuluyor artık. (Arkaya seslenir.) Saray korumanları! Heeey, korumanlar!

FOLKO. - Bizans köpeği nasıl ürüyor, duyuyor musun?

NERIO. - Kes sesini, o büyük bir bey!

FOLKO. - Bey de olsa imparatorun büyük değil ya! (Spiridion'a.) Yaralı yiğitlerimize sarayda bakmamızı İmparator Konstantin buyurdu, anladın mı? İmparator Konstantin!

III. SAHNE

Öncekiler, parlak silahlı birkaç saray korumanı.

FIRENC_HERCZEG-BIZANS

SPIRIDON. - İmparator ha? Yalnız öyle kısaca imparator, öyle mi? Ne diye Konstantin sağdıçım demiyorsun ulu, kutsal imparatora? (Korumanlara.) Hükümdara saygısızlık gösteren şu sürüyü kovun çıkarın; ulu imparatoriçe her an gelebilir,

sarayın müzik çalışma saati yaklaşıyor...

FOLKO, yaklaşan korumanlara. - Çekilin, bre süslü paçavralar!

NERIO, Matteo'nun üzerine eğilir. - Efendim, Matteo!.. Soluk almıyor! Ölmüş!

FOLKO. - Yiğit Matteo!

SPIRIDION. - Götürün, götürün, kanı döşemeyi kirletecek!

FOLKO, arkadaşları ölüyü kaldırıp götürürlerken. - Beş altın için canını sattı...

İmparator hâlâ da borçlu kendisine... Haydin bakalım.

(Spiridion'dan başkası hep çıkar.)

(Savaş uğultusu kesilir.)

IV. SAHNE

SPIRIDION, sonra LASKARIS.

SPIRIDION. - Ne kaba ulus! (Korkarak.) Acıyıcı Tanrım, bu arada belki küçük kabul

başlamıştır bile! (Altın kapının anahtar deliğinden içeriye kulak verir.)

LASKARIS, arkadan girer. - Yine mi ölü? Off! İnsan artık ölüden başka bir şey göremiyor kentte... (Spiridion'un farkına varır.) Devletli başmabeyinci efendimiz.

SPIRIDION. - Ooo, benim değerli genç dostum Laskaris! Yeni rütben kutlu olsun, imparatorluk amirali!

LASKARIS, kayıtsızca gülerek. - Vaftiz babam, büyük-prens, ille bir memurluk almamı istedi ve ben, ömrümde Haliç tombazlarından başka gemiye binmiş adam değilsem de, dünden beri amiralim.

SPIRIDION. - Giysinin biçimi çok güzel, hem sana pek yakışmış. Soruma darılma ama, surlardan mı geliyorsun?

LASKARIS. - Bugün gidemedim, biraz keyifsizim.

SPIRIDION. - Beni meraka düşürüyorsun.

LASKARIS. - Ciddi bir şeyim yok ama, doktorum dinlenmemi ve hacamat yaptırmamı salık verdi.

SPIRIDION. - Aman vücudunun değerini bil! Surlarda neler oluyor, haberin var mı?

LASKARIS. - Amcam Başkomutan Caesar'la demin görüşmüştüm. O dün komutanlıktan çekilmiş, Ceneviz ücretli askerlerine imparatorun fazla yüz vermesine dayanamamış... Her şey bitti! diyor.

SPIRIDION. - Mehmet daha kente girmedi ya?

LASKARIS. - Henüz girmedi, devletlim. Cenevizliler umutsuzca yaptıkları son bir atılışla dinsizi durdurdular. Ama ellerine ne geçecek? Bu kanlı bozgun ancak Mehmet'in saldırganlık hırsını arttırmıştır ve Bizans artık fazla saldırıya dayanamaz.

LASKARIS. - Öyle... görüş sorunu...

(Uzaktan bir kadın korosunun ilâhi çağırışı duyulur.)

SPIRIDION, kulak vererek. - Ne acıklı çığlık bu!

LASKARIS. - Bir şey değil! Ulu imparatorun buyruğuyla rahibeler Mucizeci Meryem'in çevresini sarmışlar!

(Saray pencerelerinin altında bir erkek sesi: 'Kahrolsun zorba Konstantin! Hoş geldin Ulu Mehmet!' Büyük bir kalabalık: 'Yaşasın Mehmet!' ilâhi sesini bastırır ve sustururlar.)

LASKARIS. - Anlaşılan yine katolik düşmanı parti gösteri yapıyor... Mehmet'i alkışlıyorlar.

SPIRIDION. - Halk vergisini Mehmet'e ya da Konstantin'e vermesinin ve Türk sultanının ya da Bizans imparatorunun ayakları altında çiğnenmesinin kendisi için

bir olduğunu düşünür... Halk için hepsi birdir... Ya senin için, genç dostum?

LASKARIS. - Ya senin için, devletli efendim?

SPIRIDION. - Görüş sorunu! (Birbirlerine bakarak gülümserler.) Kutsal imparatorundan ne haber?

LASKARIS. - Sur üzerinde savaşıyor, fakat askeri yok.

SPIRIDION. - Acınacak durumdur böyle güçsüz direnme!

LASKARIS. - Belki biraz gülünçtür de. Bizans alaylarının çoğu darmadağın kaçırdı.

Askerler hep başı bozuk urbası giyiyor, silahlarını toprağa gömüp meyhanelere üşüşüyor, gecenin ne doğuracağını orada bekliyorlar. İmparatorun buyruğunu artık

yalnızca bir avuç Cenevizli dinliyor.

SPIRIDION. - Cenevizli para için her şeyini verir!

LASKARIS. - Zaten kutsal imparator aklına şu tuhaf düşünceyi koymuş: biz imparatorluk denizcileri Cenevizli zındıklarla bir safta, surlar üstünde dövüşecekmiz. Biz gerçi deniz savaşına can atarız ama, haşmetlinin artık ne denizi ne gemisi yokmuş, buna kim ne diyebilir? Söz aramızda, son zamanlarda zevksiz bir insan olduğunu gösteren ulu imparator, şimdi eski çağlardaki kahramanlara öykünerek sur üzerinde dövüşken bir koç gibi dolaşmaktan çocukça hoşlanıyor. Bizden beklediği de, salt gelecekte bir gün, açlıktan soluğu kokan bir tarihçi onun için: "'Konstantin bir kahramandı!'" yazacak diye kendimizi parçalamamız ve kentin yıkıntıları altına gömülmemizdir! Bugünkü uygarlık çağında böyle bir şeyin olabileceğine insan inanmıyor.

SPIRIDION. - Yüz binlerin canını ve bir dünya kentinin yazgısını tehlikeye sürüklemek, aslında parlak bir zekâyâ sahip olan konstantin için acınacak bir sapıklıktır. Çünkü, bir de mantığın ne dediğine bakalım! Bizans bizim yurdumuz, yani oturduğumuz yerdir. İçinde yaşamamıza yarar. Demek ki, kent, yaşama amacına

hizmet eden bir araçtan başka bir şey değildir. Amacı araca, halkı kente, yaşamı

yurda feda etmek, bu mantığı tokatlamaktır. Çünkü Mehmet kendisine boyun eğenlere

karşı yüce yüreklidir, fakat inatçı ve boş savunmalarla hırslandırılırsa hıncı öldürücüdür.

LASKARIS. - Hem bu iş yalnızca ücretli askerlerin ve halkın yaşamıyla ilgili olsa

neyse. Ama insan en kibar Bizans ailelerinin de tehlikede olduklarını düşünecek olursa...

V. SAHNE

Öncekiler, MURZAFOS, bezirgân.

MURZAFOS, bezirgânla arkadan girer, derince eğilerek selam verir. - Ey parlak yüzlü, yüce yürekli Spiridion efendimiz, kerem et, beni dinle!

SPIRIDION. - Kutsal saray koltuk meyhanesi mi oldu ki, böyle ayaktakımı dilediği

gibi girip çıkıyor? Heey, korumanlar!

MURZAFOS. - Devletli efendim, ilgini esirgeme, bir yol yüzüme bak, beni tanımak iyiliğini yap. Ben senin en bağlı, en güçsüz kulun Murzafos'um.

SPIRIDION. - Evet, sen bezirgânlar loncasının kâhyasıdır. Burada işin ne senin?

MURZAFOS. - Devletlimin yüce sarayına bir dizi inci götürmek cesaretinde buldum, su içinde beş yüz altın değeri olan bir dizi inci. Ve şimdi katına yüz

sürerek onu değersiz bir armağan diye kabul etmeni yalvarmaya geldim, yüce yürekli efendim.

SPIRIDION, Laskaris'e. - İzinle, resmî iş. (Murzafos'a.) Açık konuş!

MURZAFOS. - Biz yoksul, fakat namuslu Bizans bezirgânları güçlü ve kutsal imparatorumuzun -Tanrı ömrünü artırsın-, askerlerin geri kalan ücretlerini ödeyebilmek için şanlı tacının elmaslarını satmak istediğini haber aldık. Bunu duyunca, en derin saygımızla katına yüz sürüp yalvarıyoruz: bu alışverişte azıcık

kazanç varsa bundan tanrısız Frenk yararlanacağına dinine bağlı ve imparatoruna tapan yerli bezirgânlık yararlıdır.

SPIRIDION. - İmparator tacının elmaslarını satın almak istiyorsunuz, öyle mi? Peki, o kadar paranız var mı? Hani savaş vergisini verememiştiniz ya?

MURZAFOS. - Paramız yok, efendim! Hele benim hiçbir şeyim kalmadı. Fakat ülke tüccarlığının onurunu kurtarmak için beş yüz kişi varını yoğunu ortaya koydu.

SPIRIDION. - Eh, inci dizisi sahiden güzelse... sonra yanına beş kese de altın koyarsanız o zaman bu işi konuşabiliriz.

MURZAFOS, ürker. - Beş kese mi? Devletli başhaznedar efendimiz Venediklilerden

yalnızca dört kese istemiş.

SPIRIDION. - Öyleyse ona git, dostum, eline ne geçeceğini anlarsın.

MURZAFOS, bezirgânla konuşur. - Haydudun diri diri derimizi yüzmek isteyeceğini söylememiş miydin; ama verelim, zaten incilerin yarısı yalancı... (Spiridion'a.)

Bu iş oldu, ey yüzü nurlu, yüce yürekli efendimiz!

FIRENC_HERCZEG-BIZANS

SPIRIDION. - Haydi gidin, namuslu adamlar, konağımda bekleyin beni.
(Murzafos'la bezirgân arkadan sağdan çıkarlar.)

VI. SAHNE

SPIRIDION ve LASKARIS.

SPIRIDION. - Sen gençsin, fakat zekân keskindir ve ben senin düşüncene büyük değer veririm. Talihsiz imparatorun kendisini ve yurdumuzu yıkıma sürüklemesine seyirci kalamıyacağımızda birleştik, değil mi? Şu bungun durumumuzda senin için yapılacak şey nedir?

LASKARIS. - Ben ne yaptığımı biliyorum ve bunu gizlemem de. Kapıcılar kâhyası olan eniştem artık ne derse desin, ben gece kentten kaçıp Türk olacağım. Orda bütün dönmelere kollarını açıyorlar ve ben parçalanmış bir amiral olmaksızın sağlam bir dönme olmaya razıyım.

SPIRIDION. - Gücenme ama, senin yurduna karşı birtakım görevlerin var...

LASKARIS. - Yani ne demek istiyorsun?

SPIRIDION. - Demek istiyorum ki, güçlerini bir araya toplayarak, başgösteren tehlikeyi önlemek isteyen kibar yurtseverlerle el ele vermek görevindir.

LASKARIS. - Kimmiş onlar? Neredelermiş?

SPIRIDION. - Kentte sürü ile dolaşan yiğit denizcilerini güneş batarken silah başına çağır ve onları Yedikule köşküne, Altınkapı'ya (1) götür. Orada yandaşlarını tanıyıp olursun.

LASKARIS. - İyi ama, denizcilerim gitmezler ki!

SPIRIDION. - İşin içyüzünü öğrenirlerse pekâlâ giderler. En kibar tabakanın belli

başlı kişilerini, ayrıca soylu bir büyük prensle birlikte beni de orada bulacaksın. İmparator her vakitki gibi kapı nöbetçilerini denetlemeye gelince haşmetliyi kelepçeye vurup coşkun boru sesleri arasında Mehmet'in karargâhına götürüleceğiz.

LASKARIS. - Yaman düşünce! Erkekçe düşünce!

SPIRIDION. - Böylece yurdumuzu büsbütün yok olmaktan kurtaracağımız gibi Haşmetli

Konstantin'i de kurtarmış olacağız. Onu ölüme sürükleyecek olan kılıcı elinden çekip alacağımız bu hayırlı zorlayış için inan ki zamanla kendisi de şükran duyacaktır. Gelecek misin?

LASKARIS. - Askerlik onurum üzerine söz veriyorum. Denizcilerimin bağlılıklarına

da kefil olurum. Fakat ne olur, ulu sultana benim için bir iki iyi söz söyleyiver.

SPIRIDION. - Bilirsin ki, sana hizmette bulunabilmeyi mutluluk sayarım...

(Dışardan yine gösteri çığlıkları duyulur: 'Yaşasın Mehmet! Kahrolsun Konstantin!')

VII. SAHNE

Öncekiler. DEMETER, . sonra PATRİK.

DEMETER, arkadan soldan koşarak gelir ve pencereden eğilir. - Ha ha! Halk Mehmet'i alkışlıyor! Yaman halk bu! İyi halk! Demeter seni çok sever, ey halk!
(Pencereden öpücükler saçarak.) Ha ha!

LASKARIS, Spiridion'la tahtın yanına sinerek. - Kimdir o dem çeken ölüm kuşu?

SPIRIDION. - Suss! Tanııyor musun? Soylu Büyük-prens Demeter Hazretleri o, imparatorun ikiz kardeşi.

LASKARIS. - Ha, şu kaçık Demeter mi? Ben onun tövbe etmiş olarak manastırda yaşadığını sanıyordum.

SPIRIDION. - Bizans üzerine kara bulutlar çökeli mezarından çıktı ve şimdi kötülükten hoşlanan bir hayalet gibi tahtın çevresinde dönüp duruyor.

(Pencerenin altında gülüşmeler duyulur: 'Yaşasın Demeter!')

PATRİK. - Ne işlersin, soylu çocuğum?

DEMETER. - Duyuyor musun, pederim, duyuyor musun? Halk Demeter'i alkışlıyor, Konstantin'i değil! Ne mutlu Demeter'e, ne mutlu! (Birdenbire uslanarak.) Yoksa günahlı bir sevinç mi bu benimki? Bunun için Tanrı bana azap verir mi?

PATRİK. - Yüreğin rahat olsun soylu oğlum. Sevincinde dünyanın kötü zevkinden bir

parça olsa da, bu kadarcık en dindar olanda da bulunur ve bunun sonucundan Kılıse, o Kutsal Ana seni kurtarır.

(Eliyle onu kutsar.)

FIRENC_HERCZEG-BIZANS

DEMETER. - Çünkü ben dindarım, değil mi pederim? Ben uykusuz sabahladım ve kendimi kırbaçladım. Hem sonra ne kadar tapındım! Sabahtan akşama kadar hep: ''Ey

Tanrı, ey korkunç, öc alıcı Tanrı, korkunç bir fırtına yolla da şu Konstantin'in büyülenen başındaki tacı alsın götürsün!'' diye yalvardım.

PATRİK. - Tanrı da senin duanı kabul etti, çünkü Konstantin kutsal kiliseyi ayak altına aldı ve ilençli başındıkla, Roma papasıyla dostluk kurdu... Tanrı senin ödülünü verecektir. Sultan Mehmet her ne kadar şimdiki durumda pagan ise de Bizans kilisesine karşı iyi niyeti var ve benim öğütlerimi saygıyla tutuyor. Ben

ona, seni fethedilen Bizans'a despota yapmasını salık verdim ve sen hükümdar olacaksın.

DEMETER, onun elini öper. - Ah pederim, seni ne kadar seviyorum ve yüce Mehmet'i nasıl seveceğim!

PATRİK. - Buna karşılık sultan benden tek bir şey, benim manastırımdan geçilen Ksilokerkos kapısını (1) yeniçerilerine açmamı istiyor.

DEMETER. - Aç, aç o kapıyı! Al içeriye yeniçerileri!

PATRİK. - Ben görevimi bilirim, oğlum!

DEMETER. - Despota olursam katolikleri yaktıracağım ve Konstantin'in bütün dostlarının gözlerini oyduracağım.

PATRİK. - Bilirim dindar yüreğini, çocuğum, bilirim! (Demeter'le altın kapıdan çıkarlar.)

VIII. SAHNE

SPIRIDION, LASKARIS.

LASKARIS, her ikisi de gidenlerin ardından derince eğildikten sonra. - İşittin mi, devletlim? İşittin mi?

SPIRIDION. - Onlardan önce davranmamız gerek, yoksa bütün onur ve kazanç papaz partisindedir. Her şey bu akşam Mehmet'in saldırıp saldırmayacağına bağlı.

Saldırırsa onlar kapıyı açacaklar, saldırmazsa biz imparatoru yakalayacağız.

LASKARIS. - Sen patrik efendimiz hazretlerinin gözündesin, saygılı bir kulu olarak beni kendisine salık vermeni rica edeceğim..

IX. SAHNE

Öncekiler, ZENOBIA.

ZENOBIA, altın kapıdan girer. - Müzik çalışmasına çağrılan hanımlar nerede kaldılar? Ya Saray Şairi Lizander nerede kaldı?

SPIRIDION. - Selam sana sayın Bayan Zenobia! Dostum Laskaris'in seni selamlamasına izin ver.

ZENOBIA. - Soylu baylar, iyi haber getiriyorum. Haşmetli imparatoriçenin buyruğuyla Prinkipo'da (1) parlak bir saltanat şenliği düzenliyoruz.

LASKARIS. - Adada mı? Orası çoktan Türklere elinde ya!

ZENOBIA, soğuk bakışlarla onu süzerek. - Kutsal imparatoriçe buyruk verdi.

SPIRIDION, usulca Laskaris'e - Zorba paganın varlığından yüce imparatorluk sarayının resmen haberi olamayacağını bilmen gerek. (Zenobia'ya) Tanrısal imparatoriçe salonlarında mı eğleniyorlar?

ZENOBIA. - Tanrısal augusta beyaz taraçada dinleniyorlar. Kendisine Hindistan'dan

getirilen uslu kaplanıyla vakit geçiriyorlar.

SPIRIDION. - Kıskanılacak hayvan doğrusu.

LASKARIS. - Onu okşarken Sultan diye çağırıldığı doğru mu?

ZENOBIA, baştan aşağı süzerek. - Bilmiyorum.

LASKARIS. - Ona altın kafes yapıldığını kapı kâhyası eniştemden duydum. Olur a, bugün tanrısal imparatoriçenin sevgilisi o, fakat bir kez usandı mı, onu da boğdurur.

ZENOBIA. - Boşboğazın ağzını tıkamak görenektir, fakat o kaplan boşboğaz değil ki! (İğneli bir dille:) Sen saraya yeni mi geldin?

SPIRIDION, anlamlı bir tavırla. - Vaftiz babası, soylu Büyük Prens Hazretleri onu

saraya dün tanıttılar...

ZENOBIA, iltifatla.- Ya?.. Hoş geldin, efendim!

X. SAHNE

Öncekiler, IRENE, iki odalık.

İki odalık altın kapıdan girer. Uzun saplı tavus tüyü yelpaze getirirler. Biri Zenobia'ya doğru telaşlı bir davranışta bulunur, sonra ikisi de kapının yanına diz çökerler.

ZENOBIA, kısık bir sesle. - Kutsal imparatoriçe! (Girenin önünde hepsi diz bükerek.)

IRENE, altın kapıdan girerek sinirli bir sabırsızlıkla salonun öbür ucuna kadar gider. Oradakilere bakmaksızın seslenir. - Zenobia, sor bakalım şunlara, surlardan ne haber?

SPIRIDION. - Haşmetli imparatoriçemin kutsal katında bulunmama ve konuşmama izin

varsa onurlu bir haber sunayım. Azgın paganlar korkunç bir saldırıya hazırlanmışlardı, fakat imparatorumuzun kutsal yüzünü sur üzerinde görünce bu tanrısal görünüşten ezilmiş bir durumda, fakat yine de hayranlık içinde diz çökmüş ve kanlı silahlarını ellerinden düşürmüşler.

LASKARIS. - Yenilmez Konstantin'in kutsal adına hamdolsun!

IRENE, Zenobia'ya. - İmparatorun daha kaç askeri kalmış?

SPIRIDION. - Haşmetlinin çayırdaki otun sayısı kadar savaşçısı var.

LASKARIS. - Ormandaki ağaçların yaprakları kadar.

SPIRIDION. - Çöldeki kum taneleri kadar. Hem her birinin yüreğini Hektor yiğitliği tutuşturmakta.

LASKARIS. - Her birinin pazusunu Akhilles gücü şişirmekte.

SPIRIDION. - Ortada dönen haberlere göre asi Mehmet giriştiği işin tanrısızlık ve

budalalık olduğunu anlayarak kendine geldiğinden şimdi Konstantin'in önünde bir köle gibi boyun eğecekmiş!

ZENOBIA, Irene'nin yüzünden okuyarak. - Verdiğiniz hoş haberler için teşekkür, efendiler! (Uzaklaşmalarını işaret eder.) Spiridion, çabuk saray şairini bul!

SPIRIDION. - Taptığım imparatoriçenin hizmetine Merkür'ün kanadında koşarım. (Arkadaki Laskaris'e) Öyleyse, akşama!

LASKARIS, elini verir - Orada olacağım. (Biri sağdan, öteki soldan çıkarlar.)

XI. SAHNE

IRENE ZENOBIA.

IRENE. - Ne dersin bu mert efendilere?

ZENOBIA. - Gerçekten mert efendiler.

IRENE. - Bir parça dar düşünceliler, değil mi?

ZENOBIA. - Benim tapılan imparatoriçemin gözleri tevekkeli o kadar parlak değil,

derinlikleri de görüyor.

IRENE. - Belki pek öyle dar görüşlü de değil, daha ziyade kurnazlar. Hileci haydutlar.

ZENOBIA, üzgün. - Kötülük çok zaman saflığın kuzu postuna bürünür.

IRENE. - Yahut da yaltaklığın köpek postuna! Öyle değil mi?

ZENOBIA, şaşkın bir susmadan sonra. - Gönlün rahat değil, haşmetli kadını.

IRENE. - Burada, altın zindanın içinde, ormanda erkeğinin homurtulu çağrışını duyan bir dişi kaplan gibiyim... (Dışarıdan uzak bir top sesi.) İşitiyor musun?

Bu uluyan benim yavuz kaplanım, değil mi?

ZENOBIA. - Mehmet'in büyük topu Romanos Kapısı önünde gümlüyor.

IRENE, elini kente doğru uzatarak. - Bak, nedir orada parlayan?

ZENOBIA. - Ayasofya'nın çifte haçı.

IRENE. - Başkilisenin tepesinde haç var, öyle mi? Bu gece garip şeyler göründü bana. Düşümde burada salonda oturmuş, Bizans üzerindeki ağır fırtına

bulutlarının

tembel geçişini seyrediyordum. Kubbelere sürünecek kadar alçaktan geçiyorlardı. Kenti kör bir duman sarmıştı, yalnızca Ayasofya'nın tepesi gizemli ve hüzünlü

bir

ışıkla parlıyordu. Kubbenin üstünde, haçın olduğu yere korkunç ve haşmetli bir ejder çökmüştü. O kadar büyüktü ki bu ejder, pençeleriyle bütün kubbeyi

sarmıştı,

yılan vücuduysa kilise alanına kadar kıvrılıyordu. Bu harika ifritin lâl rengi kanatları vardı, göğsünde de altın pullar parlıyordu... Kim yorabilir benim bu

düşümü?

ZENOBIA, yavaşça, fakat kesin olarak. - Ben!

IRENE, onu süzerek. - Haydi, benim sevgili Pithia'm, söyle bakalım, doğruluktan ayrılmadan hoşuma gidebilirsen sana bir altın sehpa armağan edeceğim.

ZENOBIA. - Haçın yerinde ejderin bulunuşu Hıristiyan imparatorun saltanatının yıkılacağını gösterir, çünkü bu saltanat ücretli bir ordunun gücü üzerine kurulmuştur ve gücün düşmanı ise daha büyük güçtür. Ama imparatoriçenin gücü güzelliğidir ve yeryüzünde onunkinden büyük güç yoktur.

IRENE. - Sürdür!

ZENOBIA. - Mehmet güce karşı savaş açmışsa da güzellik önünde boyun eğmektedir.

IRENE. - Baktım senin o Dodona deyişinden. (1) Açık konuş biraz!

ZENOBIA, bir mektup uzatır. - Bu mektubun dili açıktır işte!

IRENE. - Kim yollamış onu?

ZENOBIA. - Sultan.

IRENE. - Hele şükür! (Mektubu koklar.) Ne sıcak, mis kokuyor. (Açar.)

ZENOBIA. - İki yıl önce Türk olan kardeşim getirdi. Ekmek satıcısı olarak sokulmuş kente.

IRENE, mektubu okur. - En dilber düşmanıma! Sultan Mehmet, Konstantin'in kentine

amansız bir fatih gibi girecektir. Mehmet, imparator sarayındaki hazinelerden çok

imparatoriçenin bahçesinde açan güllerin özlemine çekiyor. (Zenobia'ya seslenir.)

Zenobia, bu pagan pek kendini beğenmiş!

ZENOBIA. - Onu hoş görmelisin, haşmetli kadını. Savaş patırtıları arasında yetişmiş, saray eğitimini pek üzerine mal etmemiştir. Genç, ateşli, askerce serttir o, fakat bunun yanında sevecen, mert yürekli ve sevdalı yaratılıştadır.

IRENE, üzünce kapılarak. - Haremde yüz kadın var diyorlar, öyle mi?

ZENOBIA. - Odalıklarının sayısı yüz artacak demektir, haşmetli kadını.

IRENE, okur. - 'Irene'nin hoşlandıkları, son saldırı anında imparatoriçenin sarayına çekilsinler, Mehmet'in sözü onları koruyacaktır.'

ZENOBIA. - Bun öğrenmemiz kötü olmadı!

IRENE. - Onu ilk kez bundan iki yıl önce gördüm. Boğazda bir gezinti yapıyorduk.

Asya kıyılarının tatlı sularına yakın... Altın çektirmede imparatorun yanında otuyordum... Utçular ut çalıyorlardı ve ben şimdi nasılsam o zaman da öyle tasalı ve bungundum... Kıyıda selviler arasından birden bire parlak bir atlı kafilesi gözüktü... Oydu. Mehmet, yirmi kadar pagan şehzade kardeşiyle... Arap küheylanlarının üstünde soylu bir rahatlık ve şahane bir kurumla, eldivenli yumruklarında birer doğanla otuyorlardı... İpek tüylü kaplanların, oyunu da yaman ve şahane olan korkunç güzellikteki bir kafilesiydi bu... Sonra alevli gözleri, kendisine Bizans imparatoru dedirten yanındaki soluk yüzlü adama ilişince, cüceyi süzen devin gözündeki alayla parladı... çalgımız, kartal yaklaşırken serçe cıvıltısını nasıl keserse öyle sustu ve biz sükut bir sessizlik içinde yolumuzu sürdürdük... Üstümüzde gökyüzü kanlıydı ve ateşli bulutların geçişi boğazın sularını da kan rengine boyamıştı...

ZENOBIA. - Anımsıyorum, imparatoriçem! Bizanslı erkeklerin yüzleri soluktu, fakat

kadınların yüzleri alev saçıyordu!

IRENE. - O günden beri çevremde dönüştüren sünger yürekli kuklalar nasıl canımı sıkıyorlar! Yetişir! Lizander nerede?

ZENOBIA. - Hemen gelecek, haşmetli kadını, onunla birlikte yargıç Krates de gelecek. Yaralı askerlere yardım için düzenlediğimiz eğlencenin programını hazırlamışlar... (Gülümseyerek) Eğlence adada mı olacak?

IRENE. - Koca çocuklar için uydurulmuş bir masal o! Eğlence burada olacak!

ZENOBIA. - Kutsal sarayda mı?

IRENE. - Evet. Sultan Mehmet kente girerse.

ZENOBIA, şaşarak. - Nasıl?

IRENE. - Halkı eğlendirmeye yarayan boş oyunları sevmediğimi bilirsin, fakat Mehmet'i kitara sesleri arasında karşılayacağım. Bizans kan ve ateş içinde boğulsa ve ölüm halindeki on bin kişinin horultusunu duysam, ben yine eğleneceğim... O erkekler erkeği, kadınlar kadının kendisini nasıl selamladığını görsün. (Zenobia diz çöker)

IRENE. - Ne diye diz çöküyorsun?

ZENOBIA. - Erkli sultanım, işlek elleriyle yeni saltanatın altın şalını dokumaya yardım eden sadık odalığını unutma!

FIRENC_HERCZEG-BIZANS

IRENE, elini öptürür. - Kalk ayağa!

ZENOBIA. - Yeni çevrende de sana yararlı olacağım, augusta! Ben ne türlü konuşulacağını bildiğim gibi gereğinde susmasını da bilirim. Gözdelelerin benim koruyucu bir ruh olduğumu anlayacaklar, düşmanlarınsa şerbetçisi ben olacağım.

(Sesini alçaltarak) Ve eğer sen Mehmet'in kente girişini çabuklaştırmak istiyorsan Konstantin için de öyle bir soğuk içki hazırlarım ki onun savaş ateşini sonsuzluğa kadar alıverir. Düşünceni bulmama izin verir misin?

IRENE - Düşüncem benimdir, yalnızca buyruğum senin.

XII. SAHNE

Öncekiler, SPIRIDION ve LIZANDER.

Spridion'la Lizander arkadan girerler ve diz bükerler.

ZENOBIA, Irene'nin yüzünden okuyarak. - Konuşabilirsiniz!

SPIRIDION. - Tanrısal imparatoriçem, katında konuşmama izin varsa şanlı bir haber

verebilirim: Haşmetli imparator zafer çelengi takınmış ve kutsal vücudu sapasağlam olarak surdan ayrılmışlardır. kendileri Blakerna kışlasına doğru yönelmişlerse de biraz sonra varlıklarıyla saraylarını mutlu kılacaklardır. (Derince eğilerek arkadan çıkar.)

IRENE, yavaşça Zenobia'ya. - Gidelim buradan, Bizans'ın hortlayan hayaletini gözüm görmesin!

ZENOBIA, Lizander'i göstererek. - Ya şair?

IRENE - Onunla sen konuş. Ben delilerden usandım. (Altın kapıdan çıkar.)

XIII. SAHNE

ZENOBIA ve LIZANDER.

LIZANDER, başına gümüşten defne çelengi takmıştır. Irene'nin ardından düş kırıklığıyla bakar. - Titreyen yüreğimin içindekileri ölümsüz güzellikteki haşmetlinin amber kokulu ayakları önüne dökmek isterdim...

ZENOBIA. - Eğlenceyi anlat!

LIZANDER. - Şanlı imparatoriçenin lal dudaklarından dün çıkan mutlu buyruk üzerine beynimde sabah yelinin okşadığı eol harpası gibi bir inilti başladı ve şafak benim tasarılarımı yüzü kızarıtarak gördü. Haşmetli kutsal imparatoriçenin en

cömert izinleriyle şenlik benim en zavallı bir açış söylevimle başlayacak. (Heyecandan titreyen sesiyle, elindeki kâğıt tomarından okur.) ''Açış söylevi! Yaklaş, yaklaş, ey Mnemosyne'nin kehribar kızı...''

(Dışarda top uğultusu.)

XIV. SAHNE

Öncekiler, KRATES.

KRATES, sırtında kelbiyonun mavi urbasıyla Sokrates kılığına girmiştir, fakat boynunda altın zincir vardır. Arkadan girer. - Türk, Romanos Kapısı'nı dövüyor.

LIZANDER. - Susalım, Feylosof Krates! Büyük kadın benim açış söylevimi dinlemek dilerlerken top sesi kimi ilgilendirir... (Okur.) ''Yaklaş, yaklaş'' vb...

KRATES. - İmparatorluk şenliğini şiirle açacak değiller sanırım. Budalalık olur!

Bence özlü bir söylev daha uygun düşer.

LIZANDER. - Krates! Haşmetli imparatoriçe kendi sınırsız ve ne yalan söyleyeyim,

bence anlaşılmaz iyiliğiyle senin kutsal sarayda görünmeni hoş görüyorsa, bunu bilerek insanlığa ve edebe yakışır biçimde davranmalısın!

KRATES. - İnsanlık mı? Edep mi?

XV. SAHNE

Öncekiler, bir odalık.

Odalık, altın kapıda görünür ve Zenobia'ya doğru bir yönelir.

ZENOBIA - Haşmetli imparatoriçe çağırıyor... saray hanımlarını bekleyin ve

onlarla birlikte siyah mermer salona gelin... (Altın kapıdan çıkar.)
XVI. SAHNE

LIZANDER, KRATES.

LIZANDER, umutsuzlukla. - Açış söylevimi dinlemedi! Dinlemedi söylevimi!

KRATES. - İnsanlık ha? Edep ha? (Lizander'e yaklaşıyor.) Mantığın ağırlığıyla o hiçten anlamlardan keskin bıçaklar yaparak göğsüme daya bakalım. Beni kandırabilirsen bundan böyle ben de siz saray dalkavukları gibi davranırım.

LIZANDER, elindeki kâğıdı heyecanla dürer. - Dalkavuklar mı? Biz bunların bir türünü tanırız ki, yüksek çevrelerde göze çarpmak için kurnazlıkla, her şeyi küçümseyen köylü rolünü oynar.

KRATES. - Beni mi söylemek istiyorsun? Yüksek çevreler bana ne verebilir sanki? Mutluluk mu? Hayır! Mutluluk azla yetinmek demektir.

LIZANDER. - Biliriz seni, feylesof köpeği! kendini Diogenes'in öğrencisi yerine koyuyorsun ama, imparatorun sofrasından düşen kemiğin ardından dışlerini çatırdatarak atılırsın. Yoksulluğu talkın edersin, öyleyken yine de, imparatorun

felsefeni denemek için verdiği altın zinciri takıyorsun.

KRATES. - Makedonyalı İskender Diogenes'ten ne istediğini sorduğu zaman feylesof

ona "'güneşimden çekil!'" demişti. Demek ki Diogenes güneşi seviyordu. Güneşi ben

de severim. Benim güneşim kim mi? Büyük imparator Konstantin; bu altın zincirse o

haşmetli güneşin parıltılı bir ışığıdır. Görüyorsun ya, bilgisiz uyakçı, ben gerçekten Diogenes'e yaraşır bir öğrenciyim.

XVII. SAHNE

Öncekiler, ANNA, ZOE, LEONIDAS, SPIRIDION, LASKARIS, birkaç bay ve bayan, birkaç hademe.

Kalabalık, neşeli neşeli konuşarak arkadan girer; hademeler yaldızlı kitaralar ve harpalar getirir ve bunlarla sahnenin gerisinde dururlar. Spiridion kalabalığı yönetmektedir, altın kapıya yaklaşıyor ve sahnenin sonuna kadar orada durur.

ANNA. - Leonidas, Türk ordugâhını göstermek için bugün bizi hisara götürme iyiliğini yaptı; içlerinde pek çok yakışıklı adam var.

ZOE. - Yarın kente girmiş olacakları sahi mi? Bu yüzden şenlik geri kalacak olursa yanarım. Lampsakos şarkıma o kadar emek vermişim ki!

ANNA. - Ben artık Türk'e inanmıyorum. Kenti kaç kez kuşattıkları halde sonunda hep yine geri çekildiler. Haşmetli imparator onların Bizans'ı almalarına izin verir mi hiç?

LEONIDAS. - Güzel Zoe, biliyor musun, Mehmet Bizans'a bir yenilik getiriyormuş?

ZOE. - Acayip!

LEONIDAS. - Aldatan kadını çuvalın içine dikip suya atarlarmış. Ama bizim Bizans

hanımlarından korkum yok, çünkü onların köpük gibi hafif olan ahlakları bütün suların yüzüne çıkar.

ZOE. - Pek uzun dillisin, Leonidas, ama sana bu da yaraşıyor. (Altın kapıya yaklaşıyor.)

SPIRIDION, altın kapının yanında. - Hemen başlanacak, izin ver, yalnızca Büyük Prenses Olga Hazretleri'ni bekliyoruz.

(Hepsi altın kapının önünde dizilmiş, içeri girmek için beklerler. Müzik araçlarını hademelerin ellerinden almışlar ve hademeler sahnenin gerisine çekilip

gitmişlerdir.)

KRATES, pek küçük gören bir tavırla. - Soylu ve güzel hanımlar. Mehmet'in kenti kuşatmakta neden bu kadar şiddet gösterdiğini biliyor musunuz?

ANNA. - Neymiş bakalım? Bundan bir şaka çıkacak!

KRATES. - Lizander her gün sultana bir bayram kasidesi yazıyor ve beyitlerini küt

uçlu oklara bağlayıp Türk ordugâhına atıyordu. Bu değersiz şiirler Mehmet'i öyle

kudurtmuş ki, kente girip bu yeni Marzias'ın diri diri derisini yüzdürmeden

rahat etmeyecekmiş.
(Hep gülüşürler.)

ANNA , Lizander'e. - E, büyük şair, bu iğneli saldırıya karşılık vermiyor musun?
LIZANDER, asık bir suratla. - İğneli saldırıya iyice bilenmiş keskin bir karşılık hazırlıyorum.

XVIII. SAHNE

Öncekiler, OLGA, iki nedime, saray korumanları.

SPIRIDION - Soylu büyük prenses hazretleri!
(Hep birden altın kapının yanında iki sıra olur ve derince eğilerek, içeri giren

Olga'yı beklerler.

Olga, yanında iki nedimesiyle, saray korumanlarının telaşı arasında arkadan sağdan girer. Korumanlar uzaklaşırlar.)

OLGA, kahkaha atarak. - Bu hoştur!

HEPSİ, güler yüzle fırlatılırlar. - Prensес hazretlerinin keyifleri yerinde!

OLGA - Porfirion Sarayı'ndan buraya gelirken inci dizimi özellikle koparıp incileri birer birer düşürdüm. Mabeyincim - koca pintiyi kim tanımaz - şimdi karganın ekinde dolaştığı gibi eğilmiş, bir bir incileri topluyor... Burada neler konuşuluyordu?

ANNA. - Ne olsun, soylu kadını, Türkleri konuşuyorduk.

OLGA, yapmacık bir bakkallıkla. - Hey Tanrım, ne usanç verici konu! Ben o babacan

Müslümanları artık o kadar tatsız buluyorum ki, kavuk gördükçe adeta esnemek zorunda kalıyorum. (Leonidas'ı görür, bu beklenmedik karşılaşma hoşuna giderek.)

Leonidas burada ha? Şenliğimizde sen de mi bulunacaksınız?

LASKARIS. - İzinle, soylu kadını, arabacı olarak.

OLGA. - Rengimi sana emanet etmeyi göze alıyorum, çünkü baş ödül kesin senindir. Senin her alanda amaca ulaştığını sanıyorum, kurumun da bundan olmalı! (Ona gülümseyerek altın kapıdan girer.)

ZOE, usulca Anna'ya. - Göreceksin, büyük prenses şimdi Leonidas'ı sıraya koyacak.

(Spiridion'la Laskaris'ten başkası altın kapıdan çıkar. Hepsi de kiliseye giriyormuş gibi eğilerek girerler.)

XIX. SAHNE

SPIRIDION ve LASKARIS.

SPIRIDION. - Özel ve olağanüstü bir ikram olarak senin saray müzik denemesinde bulunmanı sağladım.

LASKARIS. - Layık olmadığım bu ilgiye teşekkürler.

SPIRIDION. - Şu sırada imparatora yaranmaya değmez ama imparatoriçenin gözüne giren kazançlı çıkar sanırım... Fakat lütfen diz üstü kal ve haşmetlinin yüzüne bakma, buna canı sıkılır. (Laskaris'in önden çıkmasını ister.) Buyur, rica ederim.

LASKARIS. - Olanağı yok, devletlim. Ancak senin ardından.

SPIRIDION. - Yok yok, sen buyur, sevgili dostum!

LASKARIS. - Herhalde öyle istiyorsan... (Altın kapıdan çıkar.)

SPIRIDION, ayıplayarak. - Kaba herif!

(Dekorların ardından boru sesleri.)

SPIRIDION. - İmparator geliyor! Bu karşılaşma canımı sıkıyor ama, Konstantin'in yüzünü görmeyi yine de merak ediyorum.

XX. SAHNE

SPIRIDION, KONSTANTIN, GIOVANNI ve HERMA.

Konstantin, altın zırh ve tulga giymiştir, Giovanni elinde kara silahlar ve koca

bir satır tutmaktadır. Herma saray uşağı kılığında. İlk ikisi yorgun ve bezgin görünürler.

SPIRIDION, diz büker. - Selam sana ey ulusları mutlu kılan yenilmez yüce

Konstantin!

KONSTANTIN, çevresine bakıyor. - Ya imparatoriçe?

SPIRIDION. - Haşmetli augusta salonlarında eğleniyorlar.

KONSTANTIN. - Zahmet etsin!

(Spiridion derince eğilerek altın kapıdan çıkar.)

(Konstantin, Herma'nın yardımıyla tulgasını ve kızıyı çıkarır.)

GIOVANNI, bir aradan sonra. - Yorulmuşundur, ulu efendim, dinlenmeye çekilsen!

KONSTANTIN. - Burada kalmak istiyorum, iyi burası. Buradan kenti, denizi ve özgür

Bithinia Dağları'nı görüyorum... Kubbelerin üzerine kızıl buğu çöküyor, bak

Giovanni! Bizans'ı bu kadar tanrısal, bu kadar göz alıcı gördüğün oldu mu hiç?

Burada, iki dünya parçasının yüreğinde ne duygular, ne güzellikler çarpışıyor...

Ne kadar zaman benim olduğunu ve kendi malımın safasını ne kadar az sürdürdüğümü düşündükçe... her bucağına dolaşmak, her sütununu görmek ve her insanı tanımak

için daha hırslı davranmam, geceyi gündüze katmam gerekirmiş. Yaşlı bir adam gençliğini nasıl düşünürse şimdi ben de onun güzelliklerini öyle umutsuz bir özlemle düşünüyorum... (Ara.) Giovanni!

GIOVANNI. - Buyur, imparatorum!

KONSTANTIN, sesini alçaltarak. - Daha ne kadar dayanabiliriz?

GIOVANNI - Ulu efendim, sen erkeksin ve askersin...

KONSTANTIN. - Anlıyorum, Yok olduk...

GIOVANNI. - Düşman şafakta yeniden saldıracak, ondan sonra bitti.

KONSTANTIN, pencereden kenti seyrederek. - Dilber sevgilim, altın Bizans! Mermer öğelerinin güzelliği, anlaşılmaz gönlün başkasının olacak! Yarından başlayarak Türk'ün egemenliği altına geçeceksin, belki de çağların sonuna kadar... (Kendine

gelerek.) Fakat bu bütün umutları öldüren bir şey! Giovanni, Yaratan bunun böyle

olmasını isteyemez! Tanrı bir mucize yaratacaktır, göreceksin! Tanrı vardır ve mucize yaratmasını bilir!

GIOVANNI. - Tanrı hiçbir zaman kızgın taş ve kükürt yağdırarak savaşların gidişine karışmaz. O, erkeklerin yüreğine cesaret vermekle gösterir mucizesini.

Nitekim gösterdi de, ama tersine olarak, büyük efendim, yeniçerilerin yüreğine aslan cesareti vererek gösterdi. O yavuz Ahmet Hanın peşinden dinsizin nasıl

saldırdığını, ölüme nasıl atıldığını görmedin mi? Bize artık tek bir görev düşüyor, büyük efendim, o da, yenmesini bilmesek de ölmesini bildiğimizi dinsize

göstermemizdir.

KONSTANTIN. - Ölmek zor bir iş değil, Giovanni, eğer düşüncelerim ve üzüntülerim

de benimle ölseler. Fakat ulusum ne olacak?

GIOVANNI. - Tanrı'nın hikmeti insan ve ulus yaşamlarına bir sorun çizmiştir.

Vakti gelince ölmelidir. Haşmetli efendim, hiç Kartaca'ya yolun düştü mü?

KONSTANTIN. - Hayır, Giovanni, hiç düşmedi.

GIOVANNI. - Berberi korsanları kovalarken bir kez yıkık Kartaca kentinin önünde

donanmamla demirlemiştin, Roma bu kenti yenilgiye uğratalı on beş yüzyıl geçmişti

ve bütün kırık sütunları, bütün çökmüş kemerleri katil Roma'nın gırtlığını inatla

arayan, gözdağı veren yumruklar gibi göğe doğru uzanmıştı. O yıkıntılar arasında

ne büyük bir kahramanlık, ne eşsiz bir yurt aşkı gömülüydü. Bu kahramanlık, bu yurt aşkı Roma'nın ömründen uzun sürdü ve Kartaca kentinin ölümü kendisini ölümsüz yaptı.

KONSTANTIN. - Peki, Kartaca böyle ölmesini nasıl bildi?

GIOVANNI. - Kartaca'da oturan ulus özgür bir ulustu ve Bizans Kartaca değildir. Kartaca'da oturanlar erkekti, efendim ve Bizans Kartaca değildir.

KONSTANTIN. - Yeter, Giovanni, sen zaten benim talihsiz ulusumu sevmezsin, bilirim.

GIOVANNI. - Yüreğimin bütün kanı senindir, efendim, bu kanı ne zaman istersen Mehmet'in yüzüne fışkırtabilirsin. Ama, efendim, sen olmasan, doğrusu bir sinek

ısrarının elimden çıkaracağı bir damla kanı bile Bizans için çok görürdüm.

KONSTANTIN. - Beni dinle, Giovanni! Sen mayası ateş ve kanla yağrılmış bir barbar, demirden bir insansın, demir kafayla düşünürsün. Sen ulusları

düşüncelerinin ağırlığına değil, yumruklarının ağırlığına göre ayırır, buna göre yargıya varır. Sen benim kaygısız fakat yine de olgun, bozulmuş fakat yine de temiz, çocuk gibi ulusumun dolambaçlı ruhunu nasıl anlayabilirsin? Bu ruh Nuh'un

gemisine benzer: içinde birbirine karşı bin bir duygu kaynaşır, bin bir alkım rengi parıldar, bin bir ses çıkar... Sen bugün sokaklarda yalnızca hainlik ve korkaklığın homurtusunu duyuyorsun, erdem çanlarının güçlü gümbürtülerini duymuyorsun. Halk bugün bir sıtma ateşi içinde sayıklıyor, çünkü kendine ve imparatoruna karşı olan inancı yitirmiştir, fakat her şey bitince bu ayak takımının saflarında Roma'ya ve Hellas'a layık ardılları görerek şaşacaksınız. GIOVANNI, üzünçlü bir gülümseyişle. - Efendim, senin inancı gerçekten daha temiz, daha güçlü. Ey altın yürekli imparator, ulusunu sev ve senin kişiliğinde Bizans'ı sevmeme izin ver!

KONSTANTIN. - Ulusum ne olacak, Giovanni? Ya İrene, o düşünmesini bilmeyen, düşünmek istemeyen ve yalnızca imparatorun salt gücüne inanan taçlı çiçek ne olacak? (Herma'ya.) Ya sen, sen ne olacaksınız Aleksander?

HERMA, gülümser. - Sana ne olursa efendim. Senin yazgına ortak olabilirsem bana yeter!

KONSTANTIN. - Tuhaf çocuk! Nereden geldiğini bilmiyorum, ne istediğini sormuyorum. Seni bir kez surlarda, yanımda gördüm ve görür görmez sana alıştım. O

zamandan beri gülümseyen tatlı yüzünü hep görüyorum. Görmediğim zamansa anlaşılmaz bir meraka kapılıyor. Senden hoşlanıyorum, oğul!

GIOVANNI, usulca. - Kız bu, efendim, oğlan değil!

KONSTANTIN, şaşarak. - Aleksander mi?

GIOVANNI. - Adını bilmiyorum, ama kız olduğu belli. Yürüyüşü, bakışı bütün davranışları her an bunu açığa vuruyor. Biz hepimiz bunu daha ilk gün anlamış, efendimizin de anladığını sanmıştık.

XXI. SAHNE

Öncekiler, FOLKO.

Folko, arkadan sağdan girerek Giovanni'ye işaret eder. Giovanni, arkaya, Folko'nun yanına çekilir, sesizce konuşurlar.

KONSTANTIN, dikkatle Herma'yı süzer, kendi kendine. - Kız ha? Öyle ya, kız. Bir imparator gözünün bütün ücretli askerlerinkinden zayıf oluşu acaba gerçek mi?

GIOVANNI, Konstantin'e. - Romanos Kapısı önünde bir şeyler oluyor... Nöbetçi çağırıyor... İzin ver, büyük efendim, gidip bakayım... (Folko ile birlikte telaşla çıkar.)

XXII. SAHNE

KONSTANTIN, HERMA, SPIRIDION, sonra IRENE.

SPIRIDION, altın kapıdan girer. - Haşmetli imparatoriçe! (Irene'yi içeri alır, diz büker, kendisi çekilir.)

IRENE, derince eğilerek. - Utku kazanan komutan evine dönmüş! Mutlu eşi büyük efendisini selamlar. Hoş geldin, Augustus!

KONSTANTIN. - Nasılsın, İrene?

IRENE. - Ben, utku kazanan komutanın eşi, mutluyum, gurur duyuyorum.

KONSTANTIN. - Yakınıma gel!

IRENE, yaklaşarak. - İşte geldim, efendim.

KONSTANTIN, onu kendine doğru çeker, sıcak bir sesle, yavaşça. - İrene, bir söz

söyle!

IRENE. - Ne söyleyeyim? Haşmetlimin kulağına şimdi hoş gelecek nedir?

KONSTANTIN. - Dilinin ucuna ne gelirse, içinden ne doğarsa... (Irene'nin çenesini

kaldırır.) Gözlerini ne diye kapıyorsun?

IRENE. - Buyruğun üzere, içimden geçenleri görmek için.

KONSTANTIN. - Peki, ne görüyorsun orada?

IRENE, başını Konstantin'in göğsüne dayayarak. - Bir sis görüyorum.

KONSTANTIN. - Yüzüme bak! Tuhaf! Başka zaman gözlerin mavidir, bugün yeşil.

FIRENC_HERCZEG-BIZANS

içlerinde altın yılanlar birbirini kovalıyor. Ellerinde de ne kadar ateşli... Bu kızgın üzüntünün anlamı nedir?

IRENE. - Bilmiyorum, öyle az tanıyorum ki kendimi.

KONSTANTIN. - Ben de o kadar az tanıyorum seni, Irene. Bugün aklıma tuhaf bir şey

geldi. Kocasına yemek getiren bir kadın gördüm tabyada... savaş durmuştu, onlar bir palanka altına, küçük bir yuvaya çekildiler... asker yemeğini yerken kadın sessizce onu seyrediyordu... Bense içimden: bak, bu adamın bir karısı var! diyordum kendi kendime.

IRENE. - Neşesizsin, efendim, çalgı getirteyim mi?

KONSTANTIN. - Irene, biz şimdiye kadar imparator ve imparatoriçe olmakta pek ileri gitmişiz.

IRENE. - Nereden geldi bu şimdi aklına? Niçin tam bugün?

KONSTANTIN. - Anlamıyorum musun, kadın? Anlamıyorum musun? Ben korkunç bir halde olduğumu duyumsuyorum. Sisli kırımlarda yolunu şaşırmuş bir yolcu gibi yalnızım. Ah, Irene, tek bir söz söyleyebilseydin!

IRENE. - Darılma haşmetlim, fakat ne dediğini anlamıyorum.

KONSTANTIN. - Buraya, yakınıma gel. Yüzüme bak ve dikkat et... Bizans imparatoru

olmasam yüreğinde benim için ne kalır acaba?

IRENE, usulca kollarından sıyrılır. - Hâlâ da anlamıyorum seni, efendim.

İmparator olmasan, öyle mi? Irene imparator Konstantin'in karısıdır. Sen her zaman imparatorsun, çünkü gücün kutsallığı ruhuna Tanrı vermiştir. Kartal için

kanat, aslan için güç neyse, Konstantin için imparatorluk odur. Aslan gücünü yitirince...

KONSTANTIN. - Konstantin imparatorluğunu yitirince?..

IRENE. - O zaman bütün dünya yıkılır ve yıkıntıların üzerinde ne türlü ot biteceğini bilmiyorum; bu öyle bir şey ki, üzerinde durmaya bile değmez. Sen Konstantin'sin, benim efendim, imparatorumsun ve ben senin katında eğilirim.

KONSTANTIN. - Gün batımında çan çiçeğinin kapanışı gibi senin ruhun da benim önümde her zaman kapanır.

IRENE, biraz ara verdikten sonra nazik bir sesle. - Acıkmadın mı, efendim? (Daha

kesin olarak.) Yahut susuz değil misin?

KONSTANTIN. - Şarap benim susuzluğumu gidermez, fakat belki üşüyen ruhumu kızıştırır.

IRENE. - Şimdi Zenobia ile kırıs şarabı yollarım. Yanından ayrılmama izin verir

misin? (Yanıt alamayınca derince eğilerek altın kapıya doğru gider.)

XXIII. SAHNE

Öncekiler, ZENOBIA.

Zenobia, altın kapıda görünür ve orada ayakta kalır.

IRENE, usulca Zenobia'ya. - İçkini hazırla, fazla sabrım kalmadı. (Zenobia ile çıkar, altın kapı açık kalır.)

(Altın kapıdan lavta çalışıldığı ve bir kadının şarkı söylediği duyulur.)

XXIV. SAHNE

KONSTANTIN, HERMA.

KONSTANTIN, kendi kendine. - Evet, evet! Kanatsız kartal, güçsüz aslan, taşsız Konstantin olmaz. (Çevresine bakınarak Irene'yi arar.) Gitti ha? Bırakıp gidebildi! (Çalgıya kulak verir.) Yurtlarını savunmak için donanmaya gereksinim olunca Kartaca kadınları yelken ipi örmek için saçlarını kesmişler... (Kapı içeriden kapanır, çalgı sesi kesilir. Herma'yı görerek.) Sen daha burada mısın?

HERMA, gülümseyerek, ağlamaktan kısılmış bir sesle. - Yanındayım efendim.

KONSTANTIN. - Gözlerin ne diye yaşlı?

HERMA. - Bilmiyorum, yalnız yüreğim sızlıyor.

KONSTANTIN. - Neydi senin adın?

HERMA. - Aleksander.

KONSTANTIN. - Bu yaşta yalancı, ha?

(Herma diz çöker).

KONSTANTIN. - Adını söyle!

HERMA. - Herma.

FIRENC_HERCZEG-BIZANS

KONSTANTIN. - Ne diye yalan söyledin, Herma?

HERMA. - Bana böyle söyleme, yalvarıyorum, efendim, bana böyle söyleme! İçimde hiçbir kötü niyet yok, bir şeyim yok. Benim efendim sensin. Seni bir gün gördüm

ve o günden beri her zaman görmek istiyorum. Yakınında bulunabilmek için erkek urbası giydim, fakat içimde hiçbir kötü niyet yok.

KONSTANTIN. - Kaç yaşındasın?

HERMA. - Bilmiyorum, yaşımlı kimse hesaplamadı.

KONSTANTIN. - Nerelisin?

HERMA. - Hellaslıyım, efendim, Atina'dan. Akropolis'te Parthenon direklerinin arasına yapıştırılmış küçük bir kulübede doğmuşum. Bütün malım topuğuma dökülmüş

bir altın halkadır.

KONSTANTIN. - Peki, benden ne istiyorsun?

HERMA. - Sana hizmet etmek istiyorum. Hizmetinde bulunabilirsem ne mutlu bana. Ama şimdi beni yanından kovacaksın, değil mi?

KONSTANTIN. - Tanrı göstermesin! Şu sırada öyle sevgi yoksuluyum ve sevgiye o kadar gereksinmem var ki, gökten gelme bir armağanı fırlatıp atamam. (Elini Herma'nın başına koyar.) Sen, klasik bir dünyanın geç kalmış solgun çiçeği! Sana

baktıkça hâlâ imparator olduğumu, senin yüreğinde bir imparator olduğumu anlıyorum. Ayağa kalk, çocuk ve bundan böyle adın yine Aleksander olsun. (Ara.) Git şimdi saray memurlarına söyle, devletimin büyüklerini bir yerde toptasınlar.

Kendileriyle esenleşmek istiyorum.

(Herma, arkadan sağdan çıkar.)

KONSTANTIN, biraz sonra duvardaki mozaik resme dönerek. - Bir imparatorluğun son

saati çaldı, bir ulusun alınanda ölüm korkusunun ter damlaları parlıyor. Tanrım, ey ulusların Tanrısı, şu umutsuz batış anında sana sesleniyorum. Ulusumu yükselten sensin, külünü sen savuruyorsun. Senin kutsal yasana sözüm yok, fakat yüreğimize sertlik ver ki, ölüm korkusu sarmasın ve eli tırpanlı meleğin geldiği

zaman, ey Tanrı, dudaklarında senin adınla ona boyun eğecek erkekler bulunsun. Bizans can verdikten sonra da, ey Tanrı, temiz ışık altında ünümüzün yaşaması için kutsayıcı elini bu kocaman mezarın üzerine uzat!

XXV. SAHNE

KONSTANTIN, GIOVANNI.

Giovanni, heyecandan benzi solmuş bir durumda koşarak gelir.

KONSTANTIN. - Giovanni!

GIOVANNI. - Büyük bir haber!

KONSTANTIN. - Yoksa Türk...

GIOVANNI. - Ateşkes öneriyor!

KONSTANTIN. - Giovanni!

GIOVANNI. - Evet, ateşkes öneriyor ve kente barış elçileri yolluyor. Sultanın kardeşi Ahmet Han kendisi geliyor elçilerle. Efendim, savaşta sana cesaret vermeye gerek yoktu, fakat şimdi güçlü olmalısın!

KONSTANTIN. - Mucize oldu işte! Biliyordum, Bizans'ın yok olmasını Yaratan'ın istemeyeceğini yüreğimin derinliğinde her zaman duyuyordum. Evet, o bize yalnızca

bir ders vermek istedi ve biz bu dersi hak etmiştik, bin kez hak etmiştik...

(Kutsal resmin önünde kapanır.) Tanrım, yerlere yüz sürdüğümü gör! Tanrısal yakınlığına ürpererek duyuyorum! Senin yardımından bir an kuşkuya düştüğüm için

bağışla beni! (Ayağa kalkar.) Bizans ayakta ve ayakta kalacaktır, çünkü onu Tanrı'nın kutsal eli koruyor. Nerede Irene? Devletimin uluları neredeler?

(Hızla altın kapıya doğru gider.)

GIOVANNI, kapıyı tutar. - İmparator Konstantin, bağlı adamın olarak mı bilirsin

beni?

KONSTANTIN. - Ne diyorsun, Giovanni? Ben seni, şimdiye kadar göğsüne zırh takmış

yiğitlerin en bağlısı sayarım ve her zaman, kurtuluşumuz için yakardıkça, seni imparatora layık bir biçimde ödüllendirebilmem için de yalvarıyorum. Lemnos

FIRENC_HERCZEG-BIZANS

Prensliği'ni sana beylik olarak armağan etmek istiyorum.

GIOVANNI. - Sağ ol, büyük efendim, fakat ben daha fazlasını istiyorum. Benim senden dilediğim toprak değil, ruhundan bir parçadır; ben senin güvenini istiyorum. Sultanın elçilerini kabul etmeden, devletin ulularıyla görüşmeden önce bir yol beni dinle, büyük efendim. Benim diyeceğim yaşam kadar önemli, ölüm kadar ciddidir.

KONSTANTIN. - Bütün ruhumla seni dinliyorum, Giovanni!

GIOVANNI. - İmparator Konstantin, kendini aldatma, senin devletin yok oldu. Bu devleti yıkan pagan değil, yüzlerce yıllık yazgıdır. O, ağaçtaki yaprak gibi buruşmuştur artık ve Türk kasırgası sarsmasa da kendiliğinden düşecektir. Hiçbir

güç, anlıyor musun efendim, hiçbir güç onun yıkılışını durduramaz.

KONSTANTIN. - Tanrı'nın gücü de mi durduramaz?

GIOVANNI. - Bu dünyayı yaratan onu gelişigüzel heveslere göre değil, değişmez yasalarla yönetir. Tanrı bizimle değil, o, çadırını Mehmet'in ordugâhına kurdu.

Kentini sultanın elinden kurtarabileceğini aklına bile getirme! Ben o büyük yıkıcı tanrı! Pusula nasıl hep kuzeye bakarsa, o da çocukluğundan beri gözlerini korkunç bir diretişle Bizans'a dikmiştir. O senin kentine karşı çılgınca bir hırsa kapılmıştır ve yüz canı bile olsa Altın Kapıdan girebilmek için yüzünü de verir.

KONSTANTIN. - Gücüyle alabilir de ne diye elçiler yolluyor?

GIOVANNI. - Bu son atılış anında onun böyle ansızın yere çömelişi kaplan yaratılışını gösterir. Kent artık onundur, canın da onun, fakat o daha çoğunu istiyor.

KONSTANTIN, acı bir gülümseyişle. - Daha çoğunu mu? Benden ha?

GIOVANNI. - Efendim, en korkunç hazırlan, pagan senin namusunu istiyor. Ben Mehmet'i tanırım. O yıkıcı olduğu kadar da önlemlidir, devletine başkent yapacağı

kentini dünyaya bir imparatorun şanlı şehitlerini anımsatmasını gururuna yediremez. İnan, imparatorum, o senden, göze aldığı ölümü kıskanıyor.

KONSTANTIN. - Demek daha paganın benden kıskanacağı şeyim varmış! Fakat kıskansa

da elimden alamaz!

GIOVANNI. - Alabilir! Zaten beni dehşetli korkuya düşüren ve bu sözleri söylemeye

zorlayan da bu ya! Mehmet'in elçileri sana ulusunu aldatmanı önerebilirler.

KONSTANTIN. - Nefretimi yüzlerine çarparım!

GIOVANNI. - Ya seni aldatmasını ulusuna önerirlerse? Halkın duraksayacağını mı sanıyorsun?

KONSTANTIN. - Sayıklıyor musun, şövalye? Sen Bizans'ı tanıyor musun?

GIOVANNI. - Bizans'ta her şey satılıktır ve bugün en ucuz şey hükümdarın tacıdır.

İmparatorum, uğruna döktüğüm kan hakkına yalvarıyorum, Mehmet'in elçilerini kabul

etme! Şu anda henüz yazgına egemensin. İmparator olarak ölebilirsin, belki imparator olarak kalabilirsin de. Bak, limanda dokuz Ceneviz kalyonumuz var... belki ateşkes düşmanlarımızı sersemletebilir ve biz bir kez Propontis'ten (1) dışarı çıktık mı dinsizlerin hantal savaş gemileri benim kanatlı ejderlerimin rüzgârına bile yetişemez.

KONSTANTIN. - Bir Paleolog kaçmaz.

GIOVANNI. - Öyleyse Paleolog'a yakışacak bir son, imparatora layık bir ölüm beğen, şimdi henüz elindeyken. Boruları çaldır ve bir avuç askerle koca pagan ordusuna bir çöküş yap. Senin yıkılışını gelmiş geçmiş bütün Bizans imparatorlarının yaşamından daha onurlu olur. O zaman Bizans'ın yıkılışını bir kahramanın anıt mezarı olacak ve bin yıl sonra da adını bütün dünya dindar bir ürpertiyle anacaktır. Fakat Mehmet'in elçilerini kente sokma, çünkü onların adımlarının Bizans sokaklarında gümleyişi tahtının altüst olmasına yeter. Satacaklar seni, efendim, üzerine pazarlık bile yaptılar. Kirli eller başından tacını çalıp seni aldatarak yıkıcı olacak ve sonra ayakta kalmanın alaycı kahkahaları arasında gururlu paganın ayaklarının altına fırlatacaklar seni!

Büyük

efendim, senin sonun da kendi köpeklerinin parladığı aslan avcısının onursuz sonu gibi olacak.

KONSTANTIN. - Yetişir, şövalye! Seni karşımda bir düşman olarak görmemek için uğruna döktüğün kanı aklıma getirmek zorunda kalıyorum. Bilmiş ol ki, kutsal tacı

FIRENC_HERCZEG-BIZANS

başına koyan Tanrı acayip ve gizemli bir bağla beni ulusuma bağlamıştır. Ben ve halkım biriz. Halkımı aşağılayan beni gücendirir.
GIOVANNI. - Zavallı imparatorum, işte sana söyleyeceğim: Gerçek bir erkek ve temiz bir kadın devletini kurtaracak bile olsa, Bizans yine de yok olmuştur. Sen

ulusunu tanımıyorsun!

KONSTANTIN. - Kes sesini, barbar! Eğer senin dediğin gibi olmuş olsa Bizans'ta

en büyük suçlu ben olurum. Çünkü yönettiği ulusu tanımayan hükümdardan daha alçak insan bulunur mu?

GIOVANNI. - Yalvarıyorum, efendim, beni dinle! İmparator uğrunda yalnızca savaşmasını bildiğim ve onunla konuşmasını bilmediğim için kusuruma bakma!

KONSTANTIN. - Yetişir, şövalye! Bana bağlılıktan usandınsa, ne yapayım, atla bir

gemiye! Ben burada kalıyorum. Ücretli askerler başbuğunun anlayamadığını ben duyuyorum, kılıçların ve gürzlerin vereceği hesaptan daha yüksek bir gerçek var.

Tanrının izniyle kurulmuş olan bu imparatorluk boş bir san değildir ve ben yaşamımda Yaratan'ın mucize iyiliklerini çok kez duymuşumdur. Onun yakınlığı bana

şu anda da tanrısal bir ürkü veriyor. Tacım ve tahtım onun elinde. Ulusumun iyiliğini düşünerek ve onun buyruğuna uyarak Mehmet'in elçilerini kabul edeceğim.

Bu işte son sözüm!

GIOVANNI, umutsuzluk içinde boyun eğer. - İmparator sensin, ferman senindir.

Bana

gelince; sen istemesen de ben sana bağlı kalacağım. O yolum günü geldiğinde beni

yine yanında bulacaksınız.

XXVI. SAHNE

Öncekiler, sonra birbiri ardından acele acele SPIRIDION, LASKARIS, LIZANDER, KRATES, daha sonra PATRİK, DEMETER ve en sonunda ANNA, ZOE, nedimler, nedimler gelirler.

SPIRIDION, telaşla. - Göreneğe saygı göstermeksizin kutsal katına girmeye cesaret

ettiğim için şanlı imparatorun özürler dileyerek...

LASKARIS. - Haşmetli, yenilmez imparator!

LIZANDER. - Sevinçli haber kenti bir ilkyaz fırtınası gibi dolaşılıyor... halk şenlik yapıyor!

KRATES. - Asi paganlar barış için yalvarıyorlar! Selam büyük kurtarıcıya!

LIZANDER. - Anlaşılan sultanın ordusunu veba kırıp geçiriyor...

LASKARIS. - Belki de Anadolu illerinde yine ayaklanma başlamıştır...

KRATES. - Ben Hunyadi'nin yardımımıza koştuğunu sanıyorum...

SPIRIDION, sertçe. - Kutsal imparatorun barbarların yardımına gereksinimi yoktur... Ne dersin, yiğit Giovanni?

(Giovanni, ona sırtını dönerek arkadan çıkar.)

PATRİK. - Sultanın kendi kardeşini, kendini beğenmiş Ahmet'i imparatorumuzun katına gönderişine bakılırsa dinsiz ordusunun başına bir iş, büyük bir yolum gelmiş olmalı... (Gözlerini silerek.) Tanrım yaşlı kulunun yakarışını kabul etti!

DEMETER. - Senin için ben de dua ettim, imparatorum!

KONSTANTIN. - Geleceğin ne getireceğini bilmiyorum, fakat şu kısa aklımla da anlıyorum ki, yolumun büyük bir yararı varmış: İmparatorla ulusunu birbirine sımsıkı bağlıyormuş. Ben ulusumun erdemlerine güveniyorum ve içlerinden iyi olanların sarsılmaz bir inançla imparatorlarına sarıldıklarını biliyorum. (Uzaktan sevinç ilahisi çağrışan görünmez bir halk alayı yaklaşıyor.)

XXVII. SAHNE

Öncekiler, ZENOBIA, sonra IRENE.

ZENOBIA, elinde altın kupayla altın kapıdan girer - Bu ferahlık verir, haşmetli imparatorum!

IRENE, ivedilikle içeri girer - İçme, Konstantin, içme! Bu şarap buzcludur, sense

içinin ateşinden yanıyorsun... Zenobia şimdi başka getirir... Bağışla efendim,

bu kadar üzerine titremekliğim sana belki usanç veriyor... (Daha yavaş sesle.) Seni

nasıl bir kıskançlıkla sevdiğimi bilmezsin!

KONSTANTIN. - Yok, biliyorum. Demek Konstantin'in bir eşi varmış. (Kollarının arasına alır.)

(İlahi çağrışan kalabalık pencerelerin altına gelir. Konstantin'le Irene sahnenin

gerisinde ortada dururlar, sağ ve sol yanlarında ötekiler, pencerelere kadar uzanan iki sıra olarak serbestçe dizilirler. Konstantin Irene'yi belinden sararak

penecereye yaklaşır. İlahi o sırada sevinç çığlığına döner: ''Konstantin! Selam Konstantin'e!'' Patrik kutsamak için elini Konstantin'e doğru uzatır. Demeter imparatorun elini yakalayarak öper, ötekiler diz bükerler.)

(Perde kapanır.)

İKİNCİ PERDE

İlk perdedeki taht salonu. Tahtın yanında imparator ailesi bireylerine özel arkalıksız küçük iskemleler. Perdenin başlangıcında vakit gündüz, sonra akşam, daha sonra gece.

I. SAHNE

PATRİK, SPIRIDION, LASKARIS, GIOVANNI, HERMA, birkaç büyük papaz ve büyük bey, saray korumanları ve Cenevizli ücretliler.

Büyük beyler tahtın çevresinde durmuş, saray halkının girişini bekliyorlar. Patrik papazlarla, Spiridion Laskaris'le ve bazı beylerle konuşmaktalar.

Giovanni

ile Herma yan yana durmaktadırlar, Cenevizliler sütunların altına sıralanmışlardır.

SPIRIDION. - İlginizi esirgemeyin, inanın bana efendim, oldukça çapraşık bir sorun bu! Mehmet'in yolladığı adamları elçi olarak haber veremem, el öpmeye de bırakamam onları, çünkü biliyorsunuz, Mehmet hükümdar olarak tanınmış değildir. Onun için ben bunları kutsal tahtın önüne Mehmet'in habercileri olarak çıkaracağım. Özetle çaresini böyle buldum. Elçi değil, haberci.

LASKARIS. - Bu ince anlayış için kutlamamı kabul et! Böyle bunluk bir zamanda kutsal tahtın yanında yürekli ve zeki bir başmabeyinci bulunuşu gerçekten çok iyi!

II. SAHNE

Öncekiler, LIZANDER.

LIZANDER, arkadan çabuk girer. - Bugün Bizans'ın en yüksek onura erdiği gündür. Sarayın çevresini elli bin insan sarmış, hep imparatora kaside okuyor... Ona büyük kurtarıcı diyorlar ve Konstantin için forumda bir anıt sütun dikilmesini istiyorlar. Dinsize karşı silah istemek için biraz sonra plebejuslardan bir

kurul gelecek. Mehmet'in elçileri kente girmek yürekliliğini gösterirlerse ayaklandırılan halkın haklı bir öfkeyle onları parçalamasından korkulur... Ayaktakımının kızgınlığını birtakım acayip haberler büsbütün ateşlendiriyor... Sözüne inanılır kişilerden duyuyoruz: Son saldırı sırasında, yeniçeriler hemen hemen suru ele geçirmek üzereyken, Hıristiyan ordusunun önünde nur gibi beyaz bir

yiğit görünmüş. Çoğu onun Aziz Georgius olduğunu sanıyor, başkaları da kutsal Bakire'nin kendisini tanıdıklarını söylüyorlar... zırhını giyerek sevgili kentini

kurtarmaya gelmiş. Türk ordusunda şaşkınlık ve ürkü o kadar büyükmüş ki, Mehmet'in Avrupa eyaletlerini bırakarak Anadolu'ya çekilip gideceği söyleniyor...

LASKARIS. - Haşmetli imparatorumuz yüce yürekliliği zayıflığa kadar vardırmasa

ve

sıkışmış pagana kaçacak yol bırakmasa iyi olur. Ben devlet adamı değil, askerim.

Onun için diyeceğimi sakınmadan söylerim: Doğrusu ben olsam Mehmet'in sözüne kulak bile vermem. Onun yerine sefil ordusuna saldırır ve baldırı çıplak sürüsünü kılıçtan geçiririm!

PATRİK. - Tanrı ne ister, görürüz. Fakat haşmetli ve kutsal imparatorumuzun talih

yıldızının bugün her zamankinden daha göz alıcı parıldayacağı şimdiden kesin görünüyor.

III. SAHNE

Öncekiler, NOTARAS.

LIZANDER. - İşte soylu başkomutan caesar, Lukas Notaras Hazretleri geliyorlar!

SPIRIDION. - Notaras artık caesar değil, dün bu görevden çekilmişti.

LIZANDER. - Ne diyorsun? Pek de ters zamanda yapmış bu işi. Doğal olarak, o durumun değiştiğinin farkında olmamıştır.

NOTARAS, patriğe. - Selamlarım, çok sayın ve kutsal pederim! Yüksek hikmetin bu en son duruma ne buyurur?

PATRİK, soğukça. - Haşmetli imparatora inancında sarsılmayan mutludur. (Arkasını döner.)

NOTARAS. - Bugün olan şeyi ben olduğu gibi, önceden söylemiştim! Ben Türk çabalayışını bir an bile ciddiye almadım, çünkü Türk ordusu savaş fennini ve yöntemini bilmez. Türk tehlikesini şişirenler haşmetliyi avuçlarının içine alan birtakım yabancı serüvenciler olmuştur, fakat kuşatmanın kötü temel üzerine kurulmuş ev gibi, er geç kendiliğinden yıkılacağını her yetişmiş asker biliyordu.

Bu iş oldu, sultan karargâhını kaldırıyor ve olaylar parlak bir biçimde bana hak verdi.

IV. SAHNE

Öncekiler, KRATES.

KRATES, arkadan girer. - Sultanın karargâhını topladığı doğru değil. Surlardan şimdi geliyorum, Türk cebecilerinin Romanos Kapısı önüne koca koca yeni kuşatma topları çekti olduklarını gördüm.

BİRKAÇ KİŞİ BİRDEN. - Ne söylüyorsun?

KRATES. - Habercilerimiz de geldi, onlar söylüyorlar, Hunyadi'nin kurtarıcı ordusunun ortada izi bile yok ve o kadar sözü edilen Venedik yardım donanması üzerine Propontos balıkçıları bir şey bilmiyorlar.

BİRKAÇ KİŞİ BİRDEN. - O haberler nereden türedi öyleyse?

KRATES. - Bizans dedikodusu denen o serseri kasırga her türlü süprüntüyü havalandırır. ama doğru olan bir şey var: Sultanın ordugâhına bugün Anadolu'dan yirmi bin atlı geldi!

PATRİK - Öyle mi? Öyle mi? Ya! Ya! Öyle de Mehmet ne diye elçi gönderiyor?

V. SAHNE

Öncekiler, LEONIDAS.

LEONIDAS, arkadan girmiştir, patriğin yanına gider. - Elçiler geliyor!

SPIRIDION. - Onları gördün mü, soylu efendim?

LEONIDAS. - Gördüklerim onlarsa, garip elçiler doğrusu. iki kişiler, bir gençle bir koca.Yaşlısı, sultanın eski hocası Lala Halil. Genci de Mehmet'in kardeşi Şehzade Ahmet.

BİRKAÇ KİŞİ BİRDEN.- Kanlı Ahmet mi?

LEONIDAS. - Dinsizlerin, peygamberin kılıcı dedikleri Ahmet. Mermer alınlu delikanlının gönlü Hıristiyanlığa karşı öldürücü bir kinle yanıyor.

SPIRIDION. - Bu savaşa da sultanı kışkırtanın o olduğu söyleniyor.

LIZANDER. - Hatta onun insan değil, hortlak olduğunu söylüyorlar. Sultan tahta çıktığı zaman yirmi kardeşiyle birlikte Şehzade Ahmet'i de boğdurtmuş. Fakat büyük sihirbaz Lala Halil bir ramazan gecesi Osmanoğullarının Bursa'daki mezarına

FIRENC_HERCZEG-BIZANS

inmiş ve genç şehzadenin ölüsüne hortlak ruhu üflemiş, bunu da Bizans'ı aldırarak için yapmış. Diyorlar ki Ahmet şehit düştüğü gün ikinci kez ölecekmiş, hem zaten gün ışığına dayanamadığından mezarına dönmek istiyormuş. Bir ifrit sabırsızlığıyla kentin çevresindeki çemberi sıkıştırması da bundanmış. SPIRIDION, Herma'ya. - Burada işin ne, çocuk? Kimsin sen? GIOVANNI. - İmparatorun en sadık kölesi. SPIRIDION. - Köleyse gitsin, saray kâhyasına başvursun, burada işi yok. (Herma arkadan çıkar.) SPIRIDION, Giovanni'ye. - Kusura bakma, yiğit dostum, büyük kabul gününde taht salonunda yalnızca protokole yazılı olanlar bulunabilirler. Yazık ki bu kuraldan

senin hatırın için bile ayrılamayacağız. Ama töreni merak ediyorsan lütfen direklerin altına zahmet et, oradan rahatça görebilirsin. GIOVANNI. - Gidiyorum, efendim. İmparator için ölecek adam aradığınızda lütfen haber yollayın. SPIRIDION, altın kapının yanında asasıyla iki kez yere vurarak. - Lal içinde doğmuş soylu büyük prens efendilerimiz hazretleri! Lal içinde doğmuş soylu büyük prenses efendilerimiz hazretleri!

VI. SAHNE

Öncekiler, DEMETER, THOMAS, OLGA, küçük yaşta iki büyük prens. Altın kapıdan salona girerek iskemlelerinin yanında dururlar. Oradakiler derince eğilerek kendilerini selamlarlar.

SPIRIDION, asasıyla üç kez yere vurur - Haşmetli kutsal imparator hazretleri! Haşmetli kutsal imparatoriçe hazretleri!

VII. SAHNE

Öncekiler, KONSTANTIN, IRENE, ZENOBIA, ANNA, ZOE, beyler, hademeler, zenci köleler, saray korumanları.

Konstantin'le Irene'nin başlarında taç, omuzlarında pelerin vardır. Fakat imparator zırhını da giymiştir. Parlak ve yalın bir geçişle tahta doğru ilerler. Konstantin tahtına oturuncaya kadar sahne arkasında borular çalınır. Dışarda, görünmeyen halk konstantin'i alkışlar. Salondakiler diz çökerler ve ancak imparator işaret verdikten sonra ayağa kalkarlar. Büyük prensler, patrik ve Cenevizlilerin hepsi hükümdarı diz çökmeyip yalnız derince eğilerek selamlarlar.

THOMAS, imparator oturduktan sonra. - Ey yenilmez, ulu babamız, ulusların uğuru,

dinsizlerin kırbacı, tapınarak selamlarız seni!

PATRİK. - Ey Tanrı'nın bütün güçlerle donattığı en yüce, en akıllı, en dindar imparator, kutlu ol!

SPIRIDION. - Ey parlak güneşimiz, kıyma bize, kutsal yüzünü bizden çevir ki fersiz gözlerimiz ışığından kör olmasın!

KONSTANTIN, eliyle işaret eder. Diz çökenler ayağa kalkar, prensler otururlar. -

Biliyorum, bugün tahtım çevresinde duranlar hep denenmiş kullarımdır. İmparator sizlere minnetlerini gerçekten ödeyinceye kadar sade bir insan olarak Konstantin'in teşekkürlerini kabul edin. Neyse şimdi kendimizden konuşmayalım, devlet işlerini düşünelim. Çağırın Mehmet'in elçilerini! (Spiridion çabuk geriye doğru gider.)

VIII. SAHNE

Öncekiler, AHMET, HALİL.

İki elçi arkadan girer. Ahmet yirmi yaşında, soluk benizli, güzel ve çatık çehreli bir delikanlı. Halil, seksenlik bir koca. İkisi de son derece sade giyinmiş, koyu renk çuha hırkaya bürünmüşlerdir.

BİRÇOK KİŞİ BİRDEN, yarı alçak sesle. - İşte Ahmet! Hortlak! Ne acayip!

FIRENC_HERCZEG-BIZANS

AHMET, salonun ortasına gelir, çevresine bakınır, elini Konstantin'e uzatarak. -

Konstantin Paleolog sen misin?

KONSTANTIN. - Bizans imparatorunu arıyorsan önünde duruyorsun!

AHMET. - Süslü urba, parlak külah adamı imparator yapıyorsa, olabilir.

KONSTANTIN. - Karşıma elçi olarak geliyorsun, yüksek korumama sığındığından senin için imparatorum.

AHMET. - Sana sığınmayı küçülme sayarım. Ben Büyük Mehmet'e, bu kenti, onunla birlikte seni ve beni de amansız elinde tutan Mehmet'e sığınmışumdur.

SPIRIDION, kendi kendine. - Demek böyle ha?

PATRİK, kendi kendine. - Konstantin bitti!

KONSTANTIN. - Barbar çalımdan belli dinsiz! Elçi değilsin de nesen?

AHMET. - Bizans'ın alın yazısı!

HEPSİ BİRDEN, ağır bir koro halinde. - Bizans'ın alın yazısı!

AHMET. - Şu elimde yaşam, bunda ölüm var, Konstantin Paleolog, seç bakalım!

KONSTANTIN. - Ben iki türlü yaşam ve iki türlü ölüm bilirim. Yiğidin ölümüne korkağın yaşamından çok değer veririm.

AHMET. - Parlak Bizans lakırdıları bunlar! Mehmet sana sadaka uzatıyor, tut o dilenci tacını!

GIOVANNI, direklerin altından bağırır. - Hey, öndeki efendiler! Protokole yazılı

baylar! Siz ne vakit adam öldürürsünüz?

(Konstantin susması için eliyle Giovanni'ye işaret eder. Arkada duranlardan birkaçı onu susturur.)

HALİL - İzinle, yiğit Ahmet Han! (İlerleyerek, tatlılıkla.) Beni dinleyin, Bizans'ın akıllı, kişiöğlü beyleri, sen de, saygıdeğer Konstantin! (Doğrulur, sesi gittikçe sertleşir.) Ulu Sultan Mehmet benim ağzımla size söylüyor. Ahmet Han Bizans'a gelirken Mehmet ciğerinin bir parçası olan kardeşinin başındaki saç

saydı. Sizin yüzünüzden onun tek bir teline zarar gelecek olursa Mehmet kentin çürük duvarını yıkacak ve Bizans'ta ne kadar erkek, kadın, çocuk varsa kılıçtan geçirecek. Sonra iki yüz bin kâfirin kanı bir Osmanoğlunun canı için değersiz bir

bedel olduğundan Mehmet, insan olsun, sığır veya köpek yahut çarşıda uçuşan güvercin olsun, kentte kırırdayan kaç canlı varsa hepsini boğacağına peygamber adına ant içti. Doğu ve Batı hakanı, bütün inananların sultanı, imparatorlar imparatoru Mehmet size haber yolladı. (Korkunç bir susma. Tatlılıkla.) Bu acı sözleri size içimden gelerek söylemiyorum ve acı sözlerin ardından daha acı gerçeğin gelmesini dilemem, zira Lala Halil'in yaşlı gözleri Bizans'ın üzücü sonuna dostça ve acıyarak bakmaktadır.

AHMET. - Ve ben Ahmet Han, sultanın yolladığı habere şunu da katayım ki, korkaklığınızın benim canımı korumasına acıyorum, çünkü aranızda bir erkek bulursa, o zaman Mehmet benim gece gündüz dilediğim Tanrı buyruğunu yerine getirerek bu kâfirlik yuvasını kökünden temizler.

KONSTANTIN. - Ben daha sizinle konuşuyorsam bunu kendim için değil, ulusum için yapıyorum. Sultan daha ne istiyor?

HALİL. - Bir ağıla beş zayıf koyun sıkışmış, ötede saldırmaya hazır iki yüz aslan

var. Sen daha aslanın ne istediğini mi soruyorsun? Pençesini attı mı Bizans son soluşunu verecektir. Hisar hendeğine köprü kurmak için daha birkaç bin kölenin ölmesi gerek ve aradan bir saat bile geçmeden büyük Mehmet şimdi senin oturduğun

bu tahta geçmiş bulunacak, anladın mı Konstantin? Bizans'ın yazgısı belli oldu, kurtuluş yolu yoktur. Bunu sizler de biliyor ve soluk dudaklarınızın seyrimesiyle

zaten kabul ediyorsunuz... (Biraz durduktan sonra dostça.) Fakat ey çok çile çekmiş Bizanslılar, şimdi dertli başlarınızı kaldırın da vereceğim muştuyu duyun!

Şenlik edin ve Mehmet'in yüce yürekliliğine hayran olun, çünkü yerindedir. O yalnızca bir yiğit değil, askerlerinin kanını koruyan iyi bir emanetçidir. Dinin

buyurduğu yerde onu hiç acımadan harçar, ama yerine göre de gayet pintidir. Hem Mehmet yalnızca usta bir emanetçi değil, yüce yüreklidir de. Eğer siz on bu kadar

olsanız o zaman kendisinden titremeniz gerektir. Ama sayınızın azlığı ve zayıflığınız, fazla kolay olan utkudan onu tiksindiriyor, yüce yürekli, akıllı, yiğit sultan boş yere kan dökülmesini önlemek için Bizans'ın suçunu bağışlamak

FIRENC_HERCZEG-BIZANS

istiyor. Kötü cinler gözlerinizi kör etmediyse, buna şükredin.

KONSTANTIN. - Barış mı öneriyor?

HALİL, gülümseyerek. - Hayır, af. Sen kenti teslim edecek ve bir zarar görmeden çekilip gideceksin.

KONSTANTIN. - Silahlı olarak mı?

HALİL. - Saygıdeğer Konstantin, bu sorun için aferin sana! Mehmet'in aslan yüreğini öğren ve ona hayran ol! O senin demirini, çeliğini yanında götürmene izin veriyor, yalnızca altın, gümüşün kalacak.

KONSTANTIN. - Peki, nereye çekilebilirim?

HALİL. - İnananların sınırlarının dışında, dilediğin yere. Bizden yana yolun açık olsun!

KONSTANTIN. - Ya ulusum?

HALİL. - Bütün Bizans halkı seninle sultan arasında özgürce hükümdar seçebilir. (Sesini yükselterek.) İmparator Konstantin'i seçen bütün malını yitirecek, fakat

onunla kalyona binebilecektir. Sultana boyun eğerek burada kalansa bütün varlığına sahip olacaktır.

LEONIDAS, usulca yanındakine. - İnsaflı bir barış önerisi!

HALİL. - Boyun eğenler, sultanın gölgesi altında atalarının Tanrısı'na tapabileceklerdir.

PATRİK, usulca yanındakine. - Akıllıca bir önlem!

HALİL. - Büyük Mehmet köle değil, yurttaş istiyor. Çünkü şunu bilirsiniz ki - belki de söylemeye izimli olduğumdan fazlasını söylüyorum, ama eski sözdür: Yaşlılıkta insan boşboğaz olurmuş - evet, bilirsiniz, sultan mutludeğildir.

Kılıçla alınabilecek ne varsa onu eline geçirmiştir, imparatorluğu Doğu'dan ta Batı'nın kapısına kadar uzanıyor, tahtının dibinde, boyun eğmiş bin iki yüz bey diz çökmektedir. Zenginliği, kölelerinin sayısı dillere destandır. Lakin en kokulu çiçek, saray soyluluğu onun saray bahçesinde eksiktir. Biz Müslümanlar - yadsımaya ne gerek var - cenk alanında sağlam durmasını biliriz, ama sarayın mermer döşemesinde ayağımız çabuk kayar. Biz efendimizin ancak kulları olabiliriz, ona arkadaş olamayız. Sultanımızın ise soylu görkemleriyle, parlak ayın çevresinde dolaşan yıldızlar gibi dostlara gereksinimi var... Edirne'deki sarayımıza Bizanslı elçiler geldikçe büyük Mehmet'in içini çekerek: Konstantin'den Bizans'ı kıskanmıyorum, Bizanslıları kıskanıyorum ondan! dediğini

kaç kez duydum. Birinde de şöyle dediğini işittim: Bu kadar kalem, bunca zenginliğim var, ama neye yarar ki, bunları armağan edecek kimsem yok! Şimdiyse benim efendimin durumu, sevdiği kız zorla kucaklamış, değerli armağanlar, tatlı

sözlerle küskün güzelin gönlünü almak için sabırsızlanan yiğidin durumunu andırıyor.

KONSTANTIN. - Yeter! Şimdi şuna yanıt ver: Sultanın benim kentten çıkıp gidecek olan ulusumu alacak kadar kalyonu nerede?

HALİL, gülümseyerek sakalını sıvazlar. - Marmara'da ırgalanan bir kayık var. Saygıdeğer Konstantin, o senin adamlarına yetecek kadar büyüktür.

KONSTANTIN, şaşırarak. - Neler söylüyorsun, dinsiz?

HALİL. - Senin imparatorluk ağacından pek çok altın elma sarkıyordu. Rüzgâr çıkar çıkmaz hepsi döküldü.

AHMET. - Lakırdı yetişir! Yanıt için bir saatin var!

HALİL. - Bir saat sonra kulelerinizde akşam çanları çalacak ve o zaman imparatorluk elma ağacındaki bütün yemişlerin iki avucuna sığdığını göreceksin. O

vakte kadar düşün, saygıdeğer Konstantin. Düşün o vakte kadar! (Ahmet'le arkadan çıkarlar.)

IX. SAHNE

AHMET ve HALİL dışında, öncekiler.

KONSTANTIN. - Akşam çanı çalınca bütün yemişlerim iki avucuma sığarmış... Buna ne anlam verebilirim?

GIOVANNI, kendini tutamarak. - Tahtında oturan bir imparatorla böyle konuşulduğu nerede görülmüş?

KONSTANTIN. - Sus, Cenevizli başıboş bir şövalye bir yan bakışa karşı kılıç

FIRENC_HERCZEG-BIZANS

çekebilir. Ama benim kolum devlet kolumdur. (Beylere.) Devletin vücudu kent, ruhu ulustur. Ruh, köle olan vücudu kendiliğinden bırakıp ölümsüzlüğe koşarsa özgürlüğe kavuşur. (Gittikçe ateşlenerek.) Böyle eşsiz bir intihara gücünüz yeterse köle olan Bizans'tan benimle birlikte ayrılıp, ben sizi ölümsüz yaparım.

Tanrı'nın bana büyük bir görev yüklemiş olduğunu duymaktayım. Bir zamanlar Aeneas'ın yaptığı gibi Tanrım ve ulusumu gemilere bindirip okyanusu aşarak onlara yeni bir yurt bulacağım. Hem nasıl bir yurt istediğimi biliyor musunuz? Üzerinde altın başaklar ırgalanan, ağaçların altında sürüler dinlenen parlak güneşli hurmalıklar değil benim istediğim! Ben karanlık kuzey ülkelerinin, ulusumun fırtına ve kasırgayla çarpışarak dinçleşeceği, temizlenip gençleşeceği kapalı, soğuk ülkelerin özlemini çekiyorum. Sert, savaşçı gençlerimizin ruhlarında büyük atalarımızın ruhlarını yeniden canlandıracağımız o yeni yurdumuzun adı Yeni Sparta olmalıdır. İşte, gözümün önüne geliyor, uzak geleceği

görüyorum. Yeni Sparta gençliği, temiz ahlaklı, esmer tenli bir alay, yüz yıl sonra gemilere binerek pervasızca boğaza sarkıyor. Uyuşuk Türk padişahı Bizans'taki haremde oturmakta ve imparator Konstantin'in kalıtını yiğitçe geri

isteyen kuzey akıncılarının altın kapıyı gümlererek dövdüklerini korku içinde duymaktadır...

PATRİK.- Düş kuruyorsun!

KONSTANTIN.- Sen yaşlısın ve ömrün dindar bir boyun eğme içinde geçmiştir; sen erkek istemindeki gücü bilmezsin. Ona siz yanıt verin! Haydi! Söylemenize izin veriyorum! Beni anlayın! Ben, imparator Konstantin kentten ayrılıyorum. Bana bağlı olan ardından gelir. E, kim geliyor? (Ara.) Kimse gelmiyor mu? Hiç kimse ha? Öyleyse, aman Tanrım. (Dehşet içinde.) Giovanni! (Kendini yatıştırarak.) Hayır, hayır, hakkınız var, son kararı iyi düşünmek gerek... Sorum pek birdenbire oldu. Öyleyse ne istediğimizi iyice bir düşünelim... danışalım, tartışalım... Şu

anda ben imparator değil, sizin babanızım... (Tahttan iner.) Spiridion, sarayın kapılarını açtırdı. Bizans halkı, herkes içeri gelsin. Konstantin'in, babanın çocuklarını aile danışmasına çağırıldığını duyur...

SPIRIDION.- Gidiyorum. (Kendi kendine.) Ama bir daha gelecek değilim. (Gider.)

X. SAHNE

SPIRIDION dışında, öncekiler.

KONSTANTIN.- Bizans pagan tutsaklığının bataklığına düştüğü, Ayasofya kulesinden müezzinin barbar sesi yükseldiği ve yıkık dökük mermer konaklarda uyuşuk Müslüman beyler oturduğu zaman durumunuz nice olacak? Ben söyleyeyim mi? Yaşamaya gücü olmayan, ölümden korkan ulus canlı bir ölüye, bir gölge ulusa dönüşür. Geçmişini, adını unutarak sarnıçlarda, lağımlarda siner. O artık korkudan titreyen, her zaman aç, birbirini kemiren bir sıçan sürüsüdür. Bizans'ın gururlu

ailelerini pagan beylerin adsız köleleri olarak görüyor ve ürperiyorum. Kızlarınız hoyrat yeniçerilerin yüzleri boyalı odalığı, oğullarınız Türk'ün yalıtık pezevengidir. Onun ücreti altın veya tekmedir. Caesarların ve Konstantinlerin torunları Avrupa'nın yüz karası, dünyanın süprütüsüdür. İçinizde

burada kalacak kimse, hiç kimse yoktur, olamaz!

THOMAS, yanındakilere.- Hadi, ne duruyorsunuz?

KONSTANTIN.- Nereye gidiyorsun, hoşum?

THOMAS.- İmparatorluk Tanrı'nın bağışladığı bir güçtür ve kullarından öğüt isteyen bir imparator tacın gücünü yadsıyor demektir. Bir hükümdarın bu kadar alçalmasına, Tanrı'nın böylesine aşağılanmasına tanık olmak istemem. (Küçük prenslerle ve birkaç beyle birlikte çıkar.)

XI. SAHNE

THOMAS ve onunla gidenler dışında, öncekiler.

KONSTANTIN.- Seni bilirim, büyük prensim! Sen her zaman imparatorlardan daha çok imparatorsun. Benim şimşegim çakıp geçse de senin görkemim hâlâ gürlük. Sarayın

FIRENC_HERCZEG-BIZANS

parıltısı seni üzünçlü köşenden çekip çıkaramamıştı, ama imparatorunun uğradığı yıkım çıkardı. Demeter, sana teşekkür ederim!
DEMETER, keskin bir alayla. - Bizans, Roma, Hellas ve Asya'nın kutsal imparatorunu ve benzeri sanlarını selamlarım. Ülkelerini hep yitirdin, ama sanların duruyor. Ha ha ha!
KONSTANTIN. - Kardeş, bu sitemler neden?
DEMETER. - Neden ha? Sen tahtında kurulurken ben karşında bir kul gibi duruyordum. Sen elmaş taç giyerken ben sefil bir çember takıyordum. Senin orduların vardı, benim yalnızca birkaç kölem. Bu neden böyle oluyordu? Çünkü sen benden bir saat önce doğmuştun. Bir saatlik bir fark. İşitiyor musunuz? Tek bir saat onu Tanrı, beni kul yaptı. Bir saat onu göğe yükseltti, beni cehenneme indirdi. Ya, benim yaşamım bir cehennemdi! Ah, senin o büyülenen yüksek yürekliliğin bana ne acılar verdi. Kin ateşi sarmıştı, kıskançlıktan kendimi yiyip bitiriyor, parmaklarımı kemiriyordum! Fakat Tanrı yakarılarımı dinledi ve işte bugün benim zafer günüdür.
KONSTANTIN. - Alın şu zavallı deliyi!
DEMETER. - Selam sana güçlü, yenilmez imparator! Ha ha! (Birkaç beyle çıkar.)

XII. SAHNE

DEMETER'le adamları dışında, öncekiler.

KONSTANTIN, Demeter'in ardından gitmek üzere olan Patriğe. - Sen kal, pederim! Şu uğursuz anda kilisenin yardımcı eline gereksinmemiz var!
PATRİK. - Nasıl, efendim? Soyulmuş, çiğnenmiş, aşağı görülmüş kutsal Bizans Kilisesi kime ne yardımda bulunabilir ki?
KONSTANTIN. - Yakınmaların vardır, biliyorum.
PATRİK. - Yoktur, efendim! Çiğliklerimizi duyacak kulak olmadığını anlayalıdan beri yakınmalarımız kesilmiştir... Türkten yüz kat daha büyük düşmanımız olan zındık Roma papasıyla anlaşma yaptığın zaman mı yakındık yoksa? Yahut zındıkları yakma hakkını devlet elimizden aldığı vakit mi sesimiz çaktı? Biz kilisenin eski çilekeşliği gereğince hep sustuk ve her şeye katlandık.
KONSTANTIN. - Anladık ama papaz, şimdi ortada dönen ulusun yaşamıdır.
PATRİK. - Uluslar denizin dalgaları gibi gelir geçerler, sonsuz ülke ancak İsa'nın ülkesidir.
KONSTANTIN. - Bizans düşecek olursa Bizans Kilisesi de düşer!
PATRİK. - Zayıf inançlıların vay hallerine! Pagan, Tanrı'nın kalesini kuşatsa bile onu ele geçiremez. Yaratan'ın hikmetini bizler anlayamayız, bugün tehlike olarak görünen şey yarın Kilise için parlak bir utku olabilir. Bilmiş ol ki, düşümde Tanrı'nın meleği bana göründü ve Türk Saulusunu uslu Paulus (1) halinde, dik başını vaftiz suyu altına eğmiş olarak gösterdi bana. Sonra büyük Mehmet'i Hıristiyanlığın öncüsü olarak zındık Roma papasına karşı savaşırken gördüm. Bizans'ın düştüğünü fakat yerine milyonlarca Türkün Hıristiyan olduğunu gördüm. Tanrı bana seslendi, Konstantin, üzerine almış olduğum kutsal yükü artık senin batmakta olan gemine emanet edemem! (Papazlarla çıkar.)

XIII. SAHNE

PATRİK ve papazlar dışında, öncekiler.

KONSTANTIN. - Yaban arıları üzüm salkımına nasıl tutunurlarsa bunlar da tahtıma öyle tutunuyorlarmış. Şıram tükenince başka bir ava göz dikerek uçup gidiyorlar.
(Notaras'a.) Lukas Notaras, senin mert asker yüreğin o sinsi papaza hiç dayanamazdı. Söyle, caesar, sultanın önerisi üzerine ne düşünüyorsun?
NOTARAS. - Ben artık kendimin gereksiz, köhne bir eşya gibi bir yana atıldığımı sanıyordum, fakat haşmetli efendimin bakışının üzerime çevrilmesi geç kalmış da olsa benim için ferahlık vericidir.
KONSTANTIN. - Otuz yıldan beri taşıdığın başkomutanlık asasını dün kendi isteğinle bıraktın. Öyle sanıyorum ki, Şövalye Giovanni Giustiniani ile aranızda

bir anlaşmazlık olmuş.

GIOVANNI. - Anlaşmazlıktan fazlaydı aramızdaki, büyük efendim! Caesar, altında benim ve alayımızın savaştığımız Ceneviz bayrağını kale duvarından indirip

çamurlar

içinde çiğnedi.

NOTARAS. - Ben yalnızca bir bayrak tanırım, imparatorumun bayrağını; benim için bütün öteki kumaş parçaları paçavradan başka bir şey değildir.

GIOVANNI. - Bizden ne istiyorsun, efendi? İmparator için ölüyoruz, bırak hiç olmazsa kendi paçavramız altında ölelim. Yoksa bu ücreti de mi çok görüyorsun bize?

KONSTANTIN. - Cenevizlilerin benim en çok çaba gösteren savaşçılarımla olduğunu düşünmen gerekirdi, Notaras!

NOTARAS. - Çabanın savaş bilimiyle ne ilgisi vardır ki? Savaşta gereken çaba değil düzendir. Şimdiki başarısızlığın nedeni de orduda düzenin gevşeyişidir. Birlikler saldırıya kalktıkları zaman eski göreneğe göre Kyrie eleison narası atıyorlar. Ama nasıl? Kimi kesik kesik, kimi zevzekçe, kimi de efecce esriyerek. Bir asker kulağı için dayanılmaz yaygara. Birlikler Kyrie eleisonu çalışmalıdır.

Bunu, hep bir ağızdan, tek bir ses gibi bağırıncaya kadar onlara her gün on kez, yüz kez, bin kez yineletmelidir.

KONSTANTIN, şaşırıp kalarak. - Böylelikle paganı yeneceklerini sanıyorsun, öyle mi caesar?

NOTARAS. - Haşmetli imparatorum, anlamları birbirine karıştırmayalım! ''Mantıklı Savaş Yöntemleri'' adlı yapıtımda açıklamış olduğum gibi düşmanı yok etmek savaş biliminin ve taktiğinin görevidir. Ceneviz ordusu benim yöntemlerime uymadı ve Bizans'ın bugünkü durumu beni parlak bir biçimde doğruladı. Artık ben kendimi bu işe karıştıramam. Yalnızca haşmetlime verecek tek bir öğüdüm var: Kyrie eleisonu orduya iyi çalıştır. (Çıkar.)

XIV. SAHNE

NOTARAS dışında, öncekiler.

KONSTANTIN. - Şimdi anlıyorum ki soframda kin yer almış, çevremdekiler hep hırs ve tamah tanrısına tapıyormuş ve ben kılıcımı boş bir gurura dayamaktaymışım. Bakalım daha ne korkunç işler gelecek başıma?

OLGA, usulca Anna'ya. - Burada işimiz ne? Çok lakırdı içimi sıkıyor. (Derince eğilerek Irene'ye.) İzinle haşmetli kadını, bizim burada bulunuşumuz önemli görüşmelerinize engel olmaktan başka bir şeye yaramaz. (Giderken Leonidas'a yavaşça ve cilveyle.) Nasıl diyordu imparator? Bana bağlı olan arkamdan gelir!

E, kim geliyor benim arkamdan? (Zenobia, Anna, Zoe ve nedimelerle altın kapıdan çıkar.)

XV. SAHNE

Bayanlar dışında, öncekiler.

KONSTANTIN, Olga'nın ardından yürüyen Leonidas'a. - Leonidas!

LEONIDAS. - Bir şey mi buyurdun, haşmetli efendim? (Gizleyemediği bir sınırlılıkla gözünü kapıya diker.)

KONSTANTIN. - Sen Bizans soylularının protektorusun, değil mi?

LEONIDAS. - Öyle, efendim.

KONSTANTIN. - Ailenin Hellaslı ve senin doğrudan doğruya Termopil kahramanı büyük

Laskaris'in soyundan olduğunu söylüyorlar, öyle mi?

LEONIDAS. - Onun soyundanım, imparatorum.

KONSTANTIN. - Kuşatma sırasında hangi burçta çarpıştın?

LEONIDAS. - Hiçbirinde, haşmetlim.

GIOVANNI. - Soylu Leonidas'ı bir kez Hadrian burcunda görmüştüm. Zevk ve safayla

geçirilmiş bir gecenin sabahında, sultanın otağını göstermek için yanında getirdiği birtakım neşeli bayanları yukarı çıkarıyordu.

LEONIDAS, keskin bir tavırla. - Eğlendimse kendi paramla eğlendim, komutan!

KONSTANTIN. - Mehmet'in önerisine ne dersin?

FIRENC_HERCZEG-BIZANS

LEONIDAS. - Çok iyi bilirsin ki, efendim, kamu işleri üzerine düşündüğümü açıklamak ilkelerime aykırıdır. Birtakım ne idüğü belirsiz serüvenciler askeri ve

sivil konumlara geleliden beri her kendini bilir patricius köşesine çekildi. İşte

bunun için savaşmıyoruz efendim, kamu işlerine bunun için burnumuzu sokmuyoruz. GIOVANNI. - Peki, soylu Leonidas, vaktini neyle geçiriyorsun?

LEONIDAS. - Pek merak ettinse söyleyeyim: binek atı yetiştiriyor ve hipodromda koşular düzenliyorum. Kendi paramla! Haşmetlimin başka buyrukları var mı? (Boş yere yanıt bekledikten sonra.) Öyleyse izin ver, çekileyim. (Kendi kendine.) Taht

salonuna öyle bir kalabalık toplanmaya başlıyor ki, Leonidas'ın artık burada işi olamaz. (Altın kapıdan çıkar.)

XVI. SAHNE

LEONIDAS dışında, öncekiler, MURZAFOS, bezirgân, DUKAS, KORAKS ve halk.

Bezirgânlarla halk daha bundan önceki sahneler arasında - yönetmence saptanan sırayla - birer ikişer taht salonuna damlamış ve Cenevizlilerin safları ardında toplanmışlardır. Halk burada eski püskü urbalar giyinmiş, sıracalı sarhoş tiplerle, büyük kentin baldırıcıplak takımıyla temsil olunmaktadır.

KONSTANTIN, Leonidas'ın ardından bakarak kendi kendine. - Evet, işte Kirke'nin (1) korkunç mucizesi! Daha demin çevremde insanlar vardı... Büyük papazlar, yüksek rütbeli devlet adamları, imparatorluğumun uluları... derken büyümlü ses duyulunca yüzlerinden insanlık perdesi düşüverdi ve hepsi homurtulu, böğürtülü bir hayvan sürüsüne dönüştü... (Tahtına oturarak pelerinine bürünür.)

MURZAFOS, diz çökerek. - Ey güçlü, yenilmez, kutsal adlı imparator!

KONSTANTIN. - İmparatorun önünde diz çökecek adam var mıymış daha Bizans'ta?

MURZAFOS. - Biz dindar Bizans bezirgânları taptığımız imparatorumuzun bizi bırakıp gideceğini haber aldık. Bunun üzerine kendi kısa aklımızla aramızda bir toplantı yaptık...

KONSTANTIN. - Söyle, söyle! Saray dalkavuklarının bozuk ruhlarında çoktan sönüp kül olan ateş belki senin basit ruhunda henüz yanmaktadır. Toplantıda ne gibi kararlar verdiniz?

MURZAFOS. - Uğurlu ayaklarına kapanarak yalvarıyoruz; eğer hani, artık gereksiz hale gelmiş olan kutsal tacının elmaslarını satmayı dilersem haşmetlim, bizi anımsa...

DUKAS, arkadan bağırarak. - Sinsi köpek! kemiği görünce nasıl yerlere yatıyor?

MURZAFOS, heyecanlı. - Haşmetli imparator, kov şu uğursuz adamı katından! O Dukas

yok mu, Tanrı ve imparator tanımaz bir demagogtur... Namuslu bezirgânın dükkânını

yıkar ve Mehmet'i över.

KONSTANTIN. - Ne öldürücü bir meraka düşmüşüm ki, bütün kanımı akıttığımı yaranın

derinliğini ölçmek zorundayım. Yaklaş bakayım, demagog!

(Dukas direklerin altından ortaya çıkar ve kollarını kavuşturarak alaycı bir gülümseyişle salonun ortasında durur. Birlikte gelen kılıksız insanlar da ona uyararak ortaya çıkar, Dukas'ın ardında dururlar. Öteki hazır bulunanlar çekingen bir tavırla, tiksinererek arkaya çekilirler.)

MURZAFOS. - İmparator halkın düşmanlarıyla mı görüşüyor? Öyleyse biz gidelim buradan!

KRATES. - Burası ölü evi gibi bir yer, giren çıkan belirsiz.

(Herkes çekilir. Saray korumanları da birer birer uzaklaşırlar. Salonda yalnızca

imparatorla karısı, Giovanni ve Cenevizliler, Dukas, Koraks ve halk kalmıştır.)

XVII. SAHNE

KONSTANTIN, IRENE, GIOVANNI, DUKAS, KORAKS, Cenevizli ücretli askerler, halk.

DUKAS. - İmparator Konstantin, dostlarını öğrendin mi şimdi? Zevk, safa, soygunculuk çağı geçti artık, aylak, yiyici dalkavuklar çekilip gidiyor ve yalnız

kalan tahtının karşısına halk adı verilen dev dikiliyor... (Tahtın önüne gelir.)

İmparator, karşındaki erkeğe iyi bak, o daha senin tahtının önünde diz çökmemiş,

tacı onun parıltısı onun gözünü kamaştırmamıştır.

KONSTANTIN. - Mehmet'i kurtarıcı olarak beklemeyi öğreten sen misin?

DUKAS. - Bizans'ta yüz bin erkek oturuyor ve bu yüz bin kişinin hepsi silahlarını

yere gömmüş, Mehmet'in suru nasıl deleceğini kinci bir sevinçle bekliyor. Evet, bu işi yapan benim!

KONSTANTIN. - Yurduna karşı nedir bu düşmanlığı, Dukas?

DUKAS. - Neden yurdum oluyormuş benim Bizans? Benim için tahsildarla cellat beslediği için mi? Öyle iş yok, imparator! Halk çocuğu ilkin insan olmak istiyor,

ancak ondan sonra yurttaş. Özgür Roma ve Atina halklarının yurtları vardı. Biz özgür değiliz, öyleyse yurdumuz da yoktur.

KONSTANTIN. - Yüreğin de dilin gibi güçlüyse, o zaman aradığımı adam sensin, Dukas!

DUKAS. - İmparatorun gücü özgür halkın sevgisidir, efendim.

KONSTANTIN. - Peki, özgürlüğünü verecek olursam halkının sevgisi bana hangi köprüden geçecek?

DUKAS. - Bu köprü halkın kendi gönlüyle ardına düştüğü, haşmetli imparatorun güvenini kazanmış bir er olabilir.

KONSTANTIN. - İyi ama, er dediğin kimdir?

DUKAS. - Güveni zorlamak olmaz... Ara, bul efendim, karşına bak... Dış görünüşe göre değil, sözünü sakınmayan cesurluğa bakarak seç başkanını... (Daha yavaşça.)

Hem efendim, imparatora karşı ulusun haklarını savunmaktan çekinmeyen kişi için ulusa karşı imparatorun hakkını savunmanın ne kadar kolay olacağını da unutma.

KONSTANTIN. - Peki, Dukas, sen bana ölümdedirimde imparatoruyla bir olacak yalnızca on bin Bizanslı er bul, tahtının yanında en baş yer senindir ve ödülünü

kendin seçebilirsin.

DUKAS. - Ödülün gerekmez bana, imparatorum! Kendime bir şey istemem, hepsi ulusun

olsun! Ve şimdi izninle haşmetlim, kişiliğinde egemenliğini halkın isteğiyle yürüten hükümdarı, özgür ulusun kardeş yurttaşlar arasında en başta gelen bireyini selamlıyorum! Artık şimdi düşmanın kuşatmasına karşı gülebilirsin, çünkü

halk sevgisinin çevrelediği taht sarsılmaz. Şu anda Mehmet'in gücü artık hiç olmuştur, çünkü benim sözüm üzerine ulus silahını kavramıştır; silâhlı ulusaysa karşı durulmaz.

KONSTANTIN. - Fakat halkı savaşa ne türlü sürmeyi düşünüyorsun?

DUKAS, bir söylevci tavrı takınarak. - Uyan uykularından, şanlı Bizans!

Atalarının kutsal yurduna dinsizin nasıl dış bilemediğini görmüyor musun? Kutsal kapıların önünde zorbalığın nasıl tepindiğini duymuyor musun? Miskinliğin sinsisi

kelepçesini kırıp atmazsan yazık senin özgür erkeklerine, temiz analarına, körpe

çocuklarına... yüz kez yazık! (Sesini değiştirerek.) Gidiyorum, iş saati çaldı!

Şu anda Bizans tarihinde yeni bir çağ başlıyor. (Arkadakilere.) Foruma, arkadaşlar, foruma! Orada "yaşasın Konstantin!" diye bağıracaksınız arkadaşlar. (Kalabalık, uğultu içinde dışarı saldırır.)

XVIII. SAHNE

KONSTANTIN, IRENE, GIOVANNI, KORAKS, ücretli Ceneviz askerleri.

KORAKS, kambur bir adamdır. Gidenlerin ardından alaycı bir gülüşle bakar. - Yaban

horozunun gözü kızmış, artık ne görür, ne işitir.

GIOVANNI. - Ya sen kimin nesisin?

KORAKS. - Tanıyamadın mı? Şaşarım, çünkü beni herkes tanır. Ben halk yazarı Koraks'ım, demagogun ahbabı. Çok kez yaptığı gibi, şimdi de unuttu beni -biraz bencil çocuktur Dukas, Tanrı esenlik versin-; oysa bütün büyüklüğünü bana borçludur. Neyse, öyle şeylere pek aldırış etmem ve imparatorun davasına kalemimle hizmet ederim... Zaten Mehmet'e yazacağım bir yerginin tasarısı da kafamın içinde dönüp duruyor... Çünkü Dukas gibi laf ebeleri Sultanın Bizans'taki

FIRENC_HERCZEG-BIZANS

saygınlığını hiçbir zaman sarsamazlar, bunu olsa olsa kalem gücü başarabilir.
Ben

Mehmet'in o ünlü Osmanoğulları soyundan olmadığını kanıtlayacağım, çünkü o, kocasını aldatan bir ananın deveciden olma çocuğudur... Sonra sultan üzerine bir

öykü de biliyorum. Gelibolu'da başından geçmiş bir öykücük... Bunu yazdım mı, bütün Bizans gülmekten kırılacak... herkes bilir, kendisine gülünenin elinden bir

şey gelmez...

(Sahne arkasında öfkeli bağrışmalar: 'Kahrolsun Dukas! Kahrolsun Konstantin! Yaşasın Mehmet!')

XIX. SAHNE

Öncekiler, DUKAS, halk.

DUKAS, yırtık urbasıyla, çamurlara bulanmış, gözü şişmiş bir durumda içeri kaçar;

düşük kalınlık birkaç kişi kapıya kadar ardından kovalar. - İyilik bilmez köpekler, bunun cezasını çekersiniz siz! (İmparatora.) Efendim, sözümü dinlemek istemediler alçaklar! Benim sözümü! Yuha çektiler, alaya aldılar, kürsüden aşağı

ittiler! Beni! Dövdüler! Beni! Efendim, benim öcümü al onlardan. Bu bana karşı da, kendine karşı da bir borçtur, efendim. Çünkü ben onlara senin adına söz söyledim ve onlar benim kişiliğimde tanrısal hükümdarı aşağıladılar!

(Giovanni'ye.) Çabuk olun askerler, sarayın önüne çıkın ve azılların çevresini sarın! Ben tanıyorum hükümdarı aşağılayanları, saklandıkları yerlere sizi götürürüm! Sayılarının çokluğundan hiç korkmayın sakın, yiğit bir Latin yüzü Bizanslı madrabazı kaçırır... İmparatorun gücünü onlara tanıtmak için bir fırsattır bu, yoksa bu baldırıçıplak rezaletinin kokusu göklere çıkacak!

KONSTANTIN, kendi kendine. - İmparator atalarım Bizans'ı köpek gibi kırbaça alıştırmışlardı; şimdi aslanımı çağırırsam da boşuna, ininden köpek havlaması geliyor! (Sesini yükselterek, derin bir tiksintiyle.) Yetişir!

GIOVANNI, Konstantin'i anlayarak Dukas'ın omuzuna vurur. - Defol buradan!

KORAKS, yavaşça Dukas'a. - Bana bak, sıvışalım! Konstantin'in alnında fırtına bulutları toplanıyor ve bugün henüz imparatordur.

DUKAS - Halk arasındaki saygınlığı bunun için mi tehlikeye koydum? Neyse, Paleolog'un şükranını anlamış oldum! (Kapıdan dönerek.) Benim işimi bitirdiğini mi sanıyorsun, Konstantin? Hayır. Daha görüşeceğiz! (Halka.) Arkadaşlar, foruma.

Yaşasın büyük Mehmet! diye bağıracaksınız.

(Dukas, Koraks ve halk uğultu içinde uzaklaşırlar. Cenevizliler mızraklarını indirerek ağır ağır saray avlusunu halktan temizlemek istiyorlarmış gibi, arkalarından çıkarlar.)

XX. SAHNE

KONSTANTIN, IRENE, GIOVANNI.

Günbatımı vakti yaklaşır, Konstantin'le Irene tahtlarında dimdik oturmaktadırlar;

Giovanni kocaman baltasına dayanmış arkada durur.

KONSTANTIN, bir aradan sonra usulca, komuldanmaksızın. - Ölürsem mezar taşıma şu

sözler yazılıdır: 'Bizans'ın son imparatoru burada yatıyor. Kör olduğu sürece yaşadı. Bir gün gözleri açılınca duyduğu tiksinti onu öldürdü.'

GIOVANNI, ağır ağır ilerleyerek, içten gelen bir sesle. - İmparatorum!

KONSTANTIN. - Kim o bana imparatorum diyen şakacı herif? Başımda mantardan bir taç taşıyordum ve güler yüzlü çapkınlar karşımda eğilip büküldükçe hepsini ciddiye alıyordum. Bizans imparatoru olduğumu söylüyorlardı.. Bizans nedir? İçinde vaktiyle kartalların barındığı koca bir taş yığını görüyorum ben.

Kartallar çoktan göçüp gitmişler ve yuvalarında şimdi açgözlü, doymak bilmez bir

serçe sürüsü yem kavgası yapıyor...

GIOVANNI. - sultanın elçileri bekliyor!

KONSTANTIN. - sultan da şakacı bir arkadaş. kenti gülleyle dövdürüyor ve Bizans,

bu tekmelenen baharat çuvalı, onun üzerine bulantı verici bir günlük kokusu salıyor.

FIRENC_HERCZEG-BIZANS

GIOVANNI. - Efendim, ölüm veya dirim arasında karar vermen gerek!

KONSTANTIN. - Ama hangi dirim ve hangi ölüm arasında? Termopil kahramanı için kolaydı. Onu aslanlar parçalamıştı, beni sıçanlar kemiriyor... (Perdenin gerisinden bir çan sesi gelir ve sahnenin sonuna kadar sürer.)

KONSTANTIN, çan sesine kulak vererek. - Akşam çanı çalıyor ve işte, imparatorluk

elma ağacının bütün yemişleri tek avucuma sığıyor. (Irene'nin elini tutarak, heyecanla.) Fakat sen bana bağlı kaldın, Irene!

IRENE, durup dururken kalkar, tacını başından alarak tahtın üzerine koyar, sonra

yavaşça iner ve dönüp tacı göstererek. - Onu sen vermiştin, yine sana veriyorum! KONSTANTIN, hiçbir öfke ve şaşkınlık göstermeden. - Sen de mi gidiyorsun, Irene?

IRENE. - Taç gücün belirtisidir. Güç olmazsa o bir oyuncaktır. Böyle hiçten bir süs Irene'nin alınını sıkması.

KONSTANTIN. - Kadının başındaki taç bağlılığı ödülüdür.

IRENE - Ben sana eş olurken Trabzon imparatorunun kızıydım. Bana erkek, yalnızca

erkek gerekseydi, kölelerim arasında da bulunurdu. Fakat bana ancak bir imparator

yakıştı. Hükümdarlığın alkımlı köprüsünden, güneşin kavurucu, rüzgârın daha sert olduğu göklere yakın köprüden. Ben karılık için değil, imparatoriçelik için

doğmuştum! Yükseklerde başın mı döndü, Phaeton? (1) Uğurlar olsun sana, ben uçmayı sürdüreceğim. Bizans göklerinden ateşli bir fırtına geçiyor ve hava yolum

beni o yöne götürüyor. Onun şahane gürleyişini şimdiden işitiyorum, kızgın soluyuşunu duyuyorum, şimdiden sarhoş gibiyim... İleri, yükseklere! Ya onun alevli kucagında yok olurum, yahut ölmezliğe kavuşurum. (Altın kapıdan çıkar.)

XXI. SAHNE

KONSTANTIN, GIOVANNI.

Konstantin tahtında kıvılcaksız oturur. Güneş çoktan batmıştır. Çan sesi hâlâ

duyulmaktadır. Çok uzaktan başka bir çan, derken daha yakından üçüncü bir çan çalmaya başlar. Havayı dolduran acıklı ve törenli uğultularıyla Bizans'ın bütün çanları birbiri ardından çalıyor.

KONSTANTIN. - Duyuyor musun, Giovanni, duyuyor musun?

GIOVANNI. - Çanlar hoşçakal diyor. Bugün Bizans'ta son olarak çalıyorlar.

KONSTANTIN. - Hıristiyanlık hoşçakal diyor... Yüzyıllar boyunca, belki de çağların sonuna kadar Boğaziçi çan sesi duymayacak... Ne korkunç bir yakınma, ne

acı bir üzünc yükseliyor göklere... (Eliyle yüzünü örter.)

(Çanlar birbiri ardından susarlar. Sonunda ancak birinin sesi duyulur, derken o da susar.)

KONSTANTIN. - Tanrısal ışık çekildi. Tanrı artık Bizans'ta değil. Bu ilençli kenti niçin bırakıp gitmiyorsun, Giovanni?

GIOVANNI. - Ben senin ücretli kulunum, efendim. Ölümde de, dirimde de seninle birlikteyim.

KONSTANTIN. - Çıldırılmışın sen. Ben seni parayla aldım hizmetime; peki, ya benimle ölürsen eline ne geçecek?

GIOVANNI. - Kusura bakma, efendim, ama bu bir Bizanslı sorusudur. Başladığım işi

sonuna erdirmem gerek. Askerlik onurum böyle buyurur. Beni asker yapan tulgamdaki

tüy değil, yüreğimdir ve seni imparator yapan da tacın değil, yüreğindir... yüreğin varsa!

KONSTANTIN, ayağa kalkar, yüksek sesle ve görkemli bir tavırla - Teşekkür ederim,

şövalye, sözlerin hoşuma gitti. Evet, beni imparator yapan yüreğimdir. Yüreğimin

içini yokladım ve orada Bizans'ın kirlerini yıkamaya ve bir ulusun adını kurtarmaya yetecek kadar kan buldum. Bana sağlığında imparatorluk nasip

değilmiş, varsın ölüm beni imparatorluğa yükseltsin.

XXII. SAHNE

Öncekiler, AHMET, HALİL ve ellerinde meşalelerle FOLKO ile NERIO.

HALİL, arkadan girer, gülümseyerek çevresine bakıyor. - E, saygıdeğer Konstantin, düşünüp taşıdın mı?

AHMET. - Hıristiyan Konstantin, dostlarının nereye gittiler?

GIOVANNI, üzüntülü bir durgunlukla. - Elçiler, haşmetli imparatorun buyruğunu dinleyin.

KONSTANTIN. - Biz, Tanrı'nın izniyle Bizans'ın son imparatoru Konstantin, dünyaya bildiririz ki, ulusumuzu mahkemeye çektik ve adalet adına Bizans'ı cellat satırıyla ölüme yargıladık. Edirneli Mehmet celladımız olsun!

AHMET. - Korkudan aklını oynatmış!

KONSTANTIN. - Bu çocuğun başını vurdurtursun, Giovanni.

HALİL, korku içinde. - Efendim!

KONSTANTIN, sürdürerek. - Kanlı başı ona teslim eder (Halil'i gösterir) ve onu kent kapısından kırbaçla kovalatırsın. (Halil'e.) Sen de Mehmet'e söyle: asi bir

dinşiz olduğuna bakmadan bir kralmış gibi elçi yollamakla yaptığı utanmazca aşağılamaya imparator Konstantin işte böyle yanıt verir.

HALİL. - Ey miskin gölge -imparator! Bunu yapacak olursan, bunun yüzde birini yapmaya kalkışırsan, bilmiş ol ki, bir saat sonra Bizans alevler içinde kalacak ve her evi, yeniçerilerin insan eti satacakları bir kasap dükkânı olacaktır!

KONSTANTIN, hep sakin olarak. - Götürün onları!

HALİL. - Efendim, yüce imparator! Yüreğin kan istiyorsa benim başımı vurdurt, fakat genç Ahmet'i bağışla! İstersen ben sana, celladının düşünde bile göremeyeceği eziyetleri kendim öğreteyim, onları bir bir benim yaşlı organlarımda

deneyebilirsin; tek bu genç Ahmet'i bağışla! (Diz çökmek ister.)

AHMET, öfkeyle onu tutarak bir çekişte ayağa kaldırır. - Ne o, koca bunak? Peygamberin savaşçısı kâfir önünde dize mi gelir?

HALİL - Eyvah bana, eyvahlar olsun Bizans'a! Mehmet korkunç bir oç alacak, peygamberin adına ant içmişti!

AHMET, gülümseyerek. - İyi ya, daha anlayamadın mı, onun istediği de bu işte! (Konstantin'e.) Ben anlıyorum seni ve parlayıp geçen yaşamımı güçlü elinde meşale

yapacak olan Tanrı'ya şükrediyorum. Bizans bataklığı bütün sürüngenleriyle, bütün

zehirli çiçekleriyle yansın kül olsun!.. Alaca renkli yılan sürüsü halinde daha şimdiden cadırlarımıza doğru sokulan Bizans hainliklerinden, Bizans şehvetinden Osmanlı ulusunu böylece korumuş oluruz... Ben, dudaklarımda Tanrı'nın adıyla öleceğim. Fakat, Konstantin, önce seni selamlarım; düşüncen imparatora yakışır bir düşünce.

(Giovanni ile Cenevizliler Ahmet'i götürürler.)

HALİL, arkalarından gider, yaşlı bir sesle. - Peygamberin parlak kulu kılınıyor. Yiğitlerin en taze, güzel çiçeği soluyor! (Çıkar.)

XXIII. SAHNE

KONSTANTIN, HERMA.

KONSTANTIN. - Ölümle böyle tefecilik yapıyorum işte: ona bir can veriyorum ve faiz olarak yüz bin can ödettiriyorum ona.

HERMA, beyaz kadın urbaşıyla arkadan soldan girer. Elinde, yanan bir kandil tutmaktadır. Konstantin'i görünce kandili tahtın merdivenine koyar, sonra sokulganlıkla imparatorun dizine sarılır. - Katına bırakmadılar, efendim, bırakmadılar. Ama şimdi beni yanından kovacak hiç kimse yok burada...

KONSTANTIN. - Öyle, çocuğum, şimdi taht salonunda ölüm oturuyor ve artık saray kapıları sevgiye de açıktır.

HERMA. - Senin sonun ne olacak, imparatorum?

KONSTANTIN. - İmparator sonu, Herma, çünkü kendi yargımı kendim vereceğim.

HERMA. - Ölecek miyiz?

KONSTANTIN. - Tırpanlı melek sana da kıyarsa, güzel Herma, yazık olur. Koş Bukeleon Körfezi'ne, Ceneviz kalyonları orada bekliyor. Şu yüzüğü gösterecek olursan amiral seni yanına alır.

HERMA. - Hayır, hayır efendim! Senden uzak yaşam yoktur bana! Yalvarıyorum,

FIRENC_HERCZEG-BIZANS

efendim, bırak kalayım yanında! Bunca kişinin öldüğü yerde bir ölü fazla olmuş, ne çıkar... Sana yük olmayacağım, göreceksin... Güz kırağısından uyuşmuş bir kelebek nasıl sessiz ölürse, ben de öyle öleceğim... Yanından kovacak olursan ben

nasıl olsa ölürüm. (Ağırbaşlı bir kesinlikle.) Ölürüm, biliyorum. (İyice ateşlenerek.) Ant içerim ki ölürüm!

KONSTANTIN, Herma'nın başını okşayarak. - Seni de götürürüm, solgun çiçek, seni de götürürüm, sana göre de değil bu yaşam! (Irene'nin tacını eline alır.) Kadın başında taç gücün belirtisi değil, bağlılığın ödülüdür. Bugün henüz elimizdeki, yükselten ve alçaltan imparator gücüne dayanarak devletin içinde yaşayan son Hellaslı kadını kendime imparatoriçe yapıyorum. (Tacı Herma'nın başına koyar.) Tahttaki yerine geç ve ancak dakikalarca sürecek olan üzüntülü saltanatının safasını sür.

HERMA. - Yeni taç giydirilen imparatoriçenin dileği yerine getirilir. Efendim, hançerini bana armağan eyle!

KONSTANTIN. - İğne senin neyine, altın kelebek?

HERMA - Paganın kirli eli imparatoriçenin vücuduna değmesin. Yunan kadınının kocasının ölüsü üzerinde nasıl can verdiğini eski Hellas söylencelerinden öğrendim.

KONSTANTIN, hançerini öperek Herma'ya verir. - İşte yüzgörümlüğün!

XXIV. SAHNE

Öncekiler, GIOVANNI, meşaleli Ceneviz askerleri.

GIOVANNI, koşarak gelir, durur. - Irene'nin aşağı gördüğü taca yeni sahip mi çıktık? Ey tacını canıyla ödeyecek olan genç imparatoriçe, tahtında selamlarım seni! (Baltasını kaldırarak ücretlilere doğru döner.)

ÜCRETLİLER, kılıçlarıyla kalkanlarına vurarak. - Selam imparatoriçe!

KONSTANTIN, Giovanni'ye. - O iş oldu mu?

GIOVANNI. - Buyurduğun gibi. Romanos Kapısı'nın yanında oldu, askerlerimden başka

kimse görmedi. Lâla Halil, sahibi için yas tutan köpek gibi uluyarak şimdi, Mehmet'in otağına doğru gidiyor ve genç efendisinin kanlı başını iki eliyle tutmuş götürüyor. (Kulak verir.) Duyuyor musun? (Uzaklardan top gümbürtüsü ve boğuk bir uğultu duyulur.) Haber şimdi yayılıyor! Mehmet acısından şimdi haykıracak! Kapıya koşalım, efendim, iki yüz bin kükremiş aslan üzerimize saldırmaya hazırlanıyor!

KONSTANTIN. - Haydi, imparatoriçem, düşün halkı bizi yaslı nikaha çağırıyor. (Ayağa kalkarak Herma ile birlikte tahttan iner.) Durumuna imrenilecek bir imparator değil miyim? Ölünceye kadar bana bağlı kalacak bir eşim ve bir arkadaşım var... Son saatinde bu kadarla övünebilecek kaç hükümdar gelip geçmiştir?

HERMA. - Ya ben, ben kıskanılacak bir imparatoriçe değil miyim? Bir dünya kadınının erişebileceği en yüksek noktaya eriştim. Bir kez sevdim ve içimde sevgiyle öleceğim.

(Kapının önünde Ceneviz boruları çalar.)

KONSTANTIN. - İşitiyor musunuz? O çağırıyor! Eli tırpanlı iskelet değil bu çağırın, bu Tanatos'tur, (1) mermer yüzlü delikanlı... Kanatlı at üzerinde yaklaşıyor ve bana ölüm değil, ölümsüzlük getiriyor... Hoş geldin ey öbür dünyanın habercisi! Eski kahramanların coşkun sarhoşluğuyla selamlarım seni! Ve bana özgür bir ölüm verdiğin için, ey erkekler tanrısı, şükrederim sana! Bu şahane dakika için dünyaya geldiğime seviniyorum! Sarıl bana, imparatoriçem, Tanrıya emanet ol, sadık yoldaşım! (Giovanni'nin elini sıkar, sonra kollarını çeker.) İleri, erler! Son Bizans imparatoru için kahramanlar türbesine kılıcımızla yol açacağız.

(Boru sesleri. Giovanni önde gider, Konstantin, sol kolunu Herma'ya dolamış olarak, ardından yürür. Askerler hırçın bir sabırsızlıkla arkalarından ilerler.)

(Perde kapanır.)

ÜÇÜNCÜ PERDE

Birinci ve ikinci perdelerdeki taht salonu. Vakit gece. Perdenin başlangıcında
Sayfa 32

gökyüzünde ilerleyen ağartılı bulutlar perdenin sonuna doğru kızıl ateş rengine dönerler. Uzaktan sık sık top sesleri duyulur.

I. SAHNE

IRENE, ZENOBIA, SPIRIDION, LASKARIS, iki odalıklı.

Perde açıldığı zaman Irene tahtında oturmuş, önünde duran küçük bir altın masanın üstünde mektup yazmaktadır. Odalıklardan biri kollu bir şamdanla ona ışık tutar,

öteki elinde tavus tüyü yelpazeyle tahtın basamağında uyuklar. Zenobia, Laskaris'le imparatoriçenin yüzüne dikkat etmektedir. Spiridion arkada durur ve pencereden kenti seyreder. Nedim ve nedimeler, boğuk sesle aralarında konuşurlar.

LASKARIS, imparatoriçeyi göstererek Zenobia'ya. - Sultana mı yazıyor?

ZENOBIA. - Öyle sanıyorum...

IRENE, yazı arasında. - Zenobia!

ZENOBIA. - Buyur, kutsal augusta!

IRENE. - Gökgürültüsü mü bu, yoksa top sesi mi?

ZENOBIA. - Top sesi, büyük imparatoriçem. Yarım saatten beri Mehmet'in toplarından gökyüzü ağarmıştır ve yer sarsılmaktadır.

SPIRIDION, zenobia'ya yaklaşır. - Bizans üstünde acayip, korkunç biçimli bulutlar

yüzüyor. Kara direklerin arasından, bilinmeyen bir ülkenin kapıları açılmış gibi,

uzak bir kızılılık parlıyor...

LASKARIS. - Mehmet korkunç bir öfkeyle saldırıyor.

ZENOBIA. - İmparator demin surlara koştu. Ya Türk elçileri nereye gittiler?

SPIRIDION. - Anlaşılan ordugâha döndüler. İnatçı Konstantin'le anlaşmamış olacaklar.

LASKARIS. - Böyle daha iyi bence. İmparatorun yüzüne pek bakamayacaktım zaten.

SPIRIDION. - Ne imparatoru? Artık, yalnızca Konstantin!

LASKARIS. - Öyle, öyle. Fakat ne bileyim, işte yine de yüzüne istekle bakamam!

II. SAHNE

Öncekiler, PATRİK, DEMETER, birkaç papaz.

PATRİK, ötekilerle koşarak, heyecan içinde arkadan soldan girer. Papazlara. - Şimdi iş saati geldi işte! (Papazlardan birine kocaman bir anahtar uzatır.) Ksilokerkos kapısının anahtarı bu... Manastıra koş ve kullanılanmayan kapının iki kanadını da aç... Yeniçeriler dışarda işaret bekliyor... koş, durma. İşini tam yaparsın bu dünyada da, öbür dünyada da büyük ödüle konarsın. (Papazlar, anahtarı alarak hemen arkadan sağdan çıkarlar.)

PATRİK, Demeter'e. - Demeter, bunu senin için yaptığımı asla unutma! (Demeter'le

birlikte arkadan sağdan ağır ağır çıkarlar.)

III. SAHNE

Patrik, Demeter ve papazlar dışında, öncekiler.

LASKARIS, Spiridion'a. - Duydun mu? Gördün mü?

SPIRIDION. - Bizden önce davrandılar!

LASKARIS. - Biz Konstantin'i nasıl yakalayacağımızı düşünüp taşınırken papaz takımı pervasızca davranarak dinsizi içeri sokuyor ve Mehmet'in şükranını kendine mal ediyor...

ZENOBIA. - Papazlar aldatılmış madrabazlardır. Bugün Mehmet'e Irene'den başka kimsenin sözü geçmez.

LASKARIS. - Başlangıçtan beri sarsılmaz bir tapınçla imparatoriçeye bağlı olduğum için ne mutlu bana!

SPIRIDION. - Belki daha bir şey yapabiliriz! Savaş kızgınlığıyla biri ona sokuksa

da bıçağını saplayırsa... Mehmet bunu iyi karşılar, kesinlikle çok iyi karşılar.

FIRENC_HERCZEG-BIZANS

LASKARIS. - Ah yanında o ilençli Cenevizliler olmasa! karanlık bir sokakta tek başına raslayabilsem, hani şöyle, arkadan... biliyorsun ya... (Bıçak saplar gibi yapar.)

ZENOBIA. - Türkler Ksilokerkos kapısından girince imparator herhalde saraya kaçacaktır... Hiç olmazsa o vakit, biri işini bitirirse...

LASKARIS, gayrete gelerek. - Dur bakayım, denizcilerim arasında adamlar bulurum... hele saray kapısına bir pusuya yatırayım onları... gözü pek çapkınlardır, kutsal imparator yalnız gelecek olursa... bu işi becerirler... (Arkadan sağdan gider.)

SPIRIDION, ardından seslenir. - Bir şey sözvermek gerek onlara! Çokça bir şey!

IV. SAHNE

Öncekiler, LIZANDER.

LIZANDER, arkadan soldan girer. Zenobia'ya. - Soylu kadını, yalvarıyorum, edebiyatın onuru adına ayaklarına kapanıyorum, şenliğin şu krates'in söyleviyle açılmasına izin verme ve kerem et, benim bu amaçla yazdığım açış söylevini bir yol dinle...

(Zenobia, Lizander'in sözlerini duymaz bile. Irene'nin mektubu tamamladığını anlayınca çabucak yanına yaklaşır.)

IRENE. - Bunu kendisine Laskaris'in götürmesini istiyorum! (Mektubu Zenobia'ya verir.)

ZENOBIA, Spiridion'a. - Bu mektubu Sultan Mehmet'e Laskaris götürüp kapıda verecektir.

SPIRIDION. - Baş üstüne. Hemen gidip soylu beyi bulayım! (Arkadan sağa doğru koşar.)

IRENE, tahttan inmiştir. - Gelin, süsleyin beni! kızgın yeni güneş gürlüyerek yaklaşıyor. Bugün bütün kozalar kelebeğe dönüşecek. Hiçbir zaman güzel değildiysem bile bugün güzel olacağım! (Zenobia ve iki odalıkla birlikte altın kapıdan çıkar.)

(Sahnede loşluk. Top sesleri susmuştur.)

V. SAHNE

OLGA, sonra LEONIDAS.

OLGA, altın kapıdan girer, yavaşça arkaya doğru seslenir. - Leonidas!

LEONIDAS, arkasından gelir. - Buyruk ver kuluna, soylu porfirogeneta. Işık getireyim mi?

OLGA. - Alaca karanlıktan hoşlanıyorum... şimdi yüzümün nasıl alevlendiğini görmüyorsun ama sesimi duyuyorsun.

LEONIDAS. - En haşmetli müziği güzel ayaklarına eğilirken duyuyorum, soylu kadını.

OLGA. - Soyluluğun önünde o kadar eğilirsen sonra kadını göremezsin.

LEONIDAS. - Dudaklarımı urbanın eteklerine tapınarak dokunabilmek özlemiyle yanıyor.

OLGA. - Ondan dudaklarımı bir şey kazanmaz ki, yalnızca eteğimi kıskanır.

LEONIDAS, kucaklar. - Demek dudaklarımı, öyle mi?

OLGA, yapmacık bir öfkeyle. - Çekil, saygısız! Başınla oynuyorsun!

LEONIDAS - Bir öpücüğün için ölmek... bundan güzel ölüm mü olur? (Zorla öper.)

OLGA, güler. - Ne oldu sana, soğuk Leonidas? Bakıyorum, sen o barbar Mehmet'ten

daha sabırsız bir kuşatıcısın!

LEONIDAS. - Cansız bir kent yerine senin parıltılı güzelliğin için savaşsa, Mehmet de sabırsızlıktan çığına döner.

OLGA. - Her şeyi ateş ve alev saran bir yerde ne diye ben de yanmayayım? Her şeyin yok olduğu yerde ne diye ahlak da ortadan kalkmasın? (Kollarını Leonidas'ın

boynuna dolar.) Seni çoktandır seviyorum, Leonidas! (Uzun bir öpüşme.)

VI. SAHNE

Öncekiler, SPIRIDION, sonra ellerinde mumlarla saray korumanları.

SPIRIDION, arkadan girer. Kucaklaşan çift gözüne ilişir. - Bak hele! Dünya yerinden oynuyor, Bizans'ta ise hâlâ öpüşüyorlar!

FIRENC_HERCZEG-BIZANS

PATRİK, Demeter'e. - Konstantin'in güneşi kanlar içinde batarken senin parlak yıldızın onurla yükseliyor. Ey en akıllı, en kutsal Demeter, Tanrı'nın izniyle ve

Sultan Mehmet'in dileğiyle kişiliğinde Bizans despotasını selamlarım! (Elinden tutarak tahta götürür.)

THOMAS. - Güçlü Demeter, ilgini yönelt de bir bak bizlere!

NOTARAS. - Ey ulusları mutlu kılan yenilmez efendimiz, büyüklük ve iyiliğine şükr ederiz!

SPIRIDION. - Sana tapmamıza izin ver, tanrısal Demeter! (Diz çöker.)

DEMETER. - Bütün gücümü kilisenin ve kutsal sultanın hizmetine kullanacağıma bu hayırlı saatte ant içerim. (Tahta oturur.) Bütün Katolikleri yakacağım ve Konstantin'in bütün dostlarının gözlerine mil çektireceğim.

XI. SAHNE

Öncekiler, IRENE, ZENOBIA, nedimler.

Irene saçına elmaslı bir ayça takmıştır. Nedimler mandolin ve harpalar getirirler.

IRENE, heyecanlı bir sevinçle. - Güveyi bayram marşıyla selamlayacağız. Çünkü bugün Bizans, Mehmet'in gerdek gecesini kutlamaktadır... Gelinin sevinç çığlığını

duymuyor musunuz? Bu eşsiz, tatlı heyecan bana bütün çektiklerimi unutturarak yaralı gururumu okşuyor... Şimdi ben yine Irene'yim ve yalan söylemek zorunda değilim. Fakat sultan nerede kaldı, niçin gecikiyor? Koşun karşılayın. Benim adıma selamlayın onu; beklediğimi, Irene'nin kendisini beklediğini söyleyin.

LASKARIS - Haşmetli imparatoriçe izin verirlerse habercileri ben olurum. (Arkadan çıkar.)

XII. SAHNE

Laskaris dışında, öncekiler.

DEMETER. - Diz çök, gururlu Irene ve efendinin, üstünün önünde boyun eğ!

IRENE, ona arkasını döner. - Irene'ye mi buyruk vermek istiyorsun sen, köle!

DEMETER. - Tutun şu saygısız. Hükümdarı aşağılıyor. Gözlerini oydurun, gözlerini!

IRENE. - Mehmet geliyor, sana kırbaç getiriyor, deli!

ZENOBIA. - Sana kırbaç ve ellerinde oyuncak olduğun madrabazlara da satır. (Hepsi Demeter'in yanından çekilirler.)

DEMETER. - Öldürüyor musunuz onu? Kör etmiyor musunuz? Öyleyse ne diye hükümdarım ben? (Tahttan uzaklaşır.)

PATRİK, usulca Irene'ye. - Kusura bakma, haşmetli augusta, biliyorsun ki, hastadır.

XIII. SAHNE

Öncekiler, KORAKS, halk.

LIZANDER, kemerin altında. - Halk sarayı yağma ediyor.

SPIRIDION, arkaya koşar. - Korumanlar! Nerede bu saray korumanları?

NOTARAS. - Bütün kapıların kilitlenmesi gerek.

KORAKS, yanında birçok düşük kılıklı, birtakım yağma eşyası yüklenmiş adam vardır. - Türk kenté girdi. Bizans yanıyor. İmparatorun altınlarını kurtaralım.

THOMAS. - Çekilin, çekilin, sefil baldırı çıplaklar. Efendilerinin katında olduğunu görmüyor musun?

KORAKS. - Sen istediğin kadar çeneni yor, arkadaş. Kentte ne imparator var, ne bey. Şimdi kâğıt yeniden karıştırılıyor ve bu kez Mehmet dağıtacak; belki de ben

papazı çekerim, sen keloğlanı. (Thomas'ın omzuna vurur.)

HALK ARASINDAN BİR KADIN. - Sultan bize söz verdi, bundan böyle bizler hanım olacağız, siz de bizim hizmetçimiz olacaksınız, ya!

XIV. SAHNE

Öncekiler, bir külhanbeyi.

KÜLHANBEYİ, urbasının üstünde lal bir pelerin, elinde şarap matarasıyla girer. -

Sahipsiz bir imparator hırkası buldum!

HALK, sevinç çığlıklarıyla. - Tahta çık! Geç otur tahta!

KÜLHANBEYİ, tahta geçer oturur. - İşbu fermanımızla sevgili Mehmet'in sağlığına bir soluk çekmemiz gerektiğinden, kelle uçurulma cezasına çarptırılmamak için buyruğun yerine getirildiği... (İçer.)

HALK. - Yaşasın sevgili Mehmet!

SPIRIDION. - Korumanlar! Korumanlar!

NOTARAS. - Bu kirli selin önüne kim durur?

KORAKS. - Sen istediğin kadar öt, arkadaş, saray korumanları hazinenin kapısını zorluyorlar şimdi!

IRENE. - Mehmet! Mehmet daha gelmiyor mu?

XV. SAHNE

Öncekiler, LASKARIS.

Laskaris, yüzü solmuş, alnı kan içinde, arkadan girer.

BİRKAÇ KİŞİ. - Laskaris! Laskaris geldi!

LASKARIS. - Hekim çağırın! Çabuk! O korkunç itişip kakışmada yaralandım... Halk dış mahallelerden büyük kiliseye doğru akıyor ve önüne geleni çiğniyor...

ZENOBIA. - Mehmet'le konuştun mu?

LASKARIS. - Yangınla, depremle kim konuşur? Yalnızca kaçışanların çığgınca korkularından dış mahallelerde tüyler ürpertici işler olduğunu anladım. Bu akıllarını oynatmış insanların soluk soluğa anlattıklarına göre sultanın önünde bin tane zenci cellat koşuyor ve önüne ne gelirse silip süpürüyormuş... Halk Mehmet'i alkışlıyor, öyleyken yine de yığın halinde doğruyorlar onları...

KORAKS. - Halkı mı öldürüyorlar? Halkı mı?

LASKARIS. - Kadın veya çocuk olduğuna da bakmıyorlar!

HALK, tahttan uzaklaşarak. - Yok olduk! Kaçalım! Yok burası daha tehlikesiz, burda kalalım.

XVI. SAHNE

Öncekiler, Bezirgân.

BEZİRGÂN, arkadan koşarak girer. - Cenevizliler geliyor!

BİRKAÇ KİŞİ BİRDEN, korku içinde. - Giovanni mi geliyor?

BEZİRGÂN. - Savaştan umutları kesildi, perişan bir durumda bu yana çekiliyorlar... Her sokağın başında duruyor ve peşlerini bırakmayan dinsizi kanlı

saldırılarıyla geri atmaya çabalıyorlar!

PATRİK. - Latin şeytanları sarayı ele geçirecek olurlarsa sultanın öfkesini üzerimize çevirirler!

NOTARAS. - İçeri sokmamalı onları! Bütün kapıların kilitletmesini söylememiş miydim?

MURZAFOS. - İş işten geçti! İşte geliyorlar!

XVII. SAHNE

Öncekiler, FOLKO, NERIO, sonra GIOVANNI ve askerler.

Giovanni ağır yaralıdır, acele uydurulmuş bir sedye üstünde dört askeri tarafından getirilir. Cenevizlilerin kılıklarında kanlı çarpışmaların izleri görülür. Çok bitkin ve öfkeden gözleri dönmüş bir durumda gelirler. İçlerinden birçoğu yaralıdır ve sahnenin boyunca yaralarını sarmaya uğraşırlar.

PATRİK. - Giovanni, Tanrı'nı seversen çekil git buradan. Senin yüzünden yetişir başımıza gelenler.

GIOVANNI, Folko'ya. - Koş bak saray bahçesine, yol açık mı ve imparatorluk limanında Ceneviz kalyonları bekliyor mu? Ceneviz amirali sağsa orada bulacaksınız!

(Folko, arkadan soldan koşarak gider.)

SPIRIDION. - Yiğit ve soylu Giovanni, Aziz Laurentius adına yalvarırım, yaralı erlerinle çekil git, sultan burada silahlı kimse görmesin.

GIOVANNI. - Gidiyorum. Bizans için savaştım, fakat Konstantin'le birlikte kentnin

ruhu uçup gitti.

FIRENC_HERCZEG-BIZANS

THOMAS. - İmparatorun öldüğü doğru demek?

GIOVANNI. - Görmek istersen savaş alanında en yüksek ölü yığınınu ara bul. Konstantin orada, yüzü yıldızlara çekilmiş olarak ve elinde, pagan ölülerinden kendine mezar hazırladığı kılıcıyla yatmaktadır.

SPIRIDION. - Kuzum Giovanni, şu ağır yarayı sardırırsana.

GIOVANNI. - Yaram o kadar ağır ki, sardırmaya değmez. Zaten sabaha karşı Konstantin efendime kavuşacağım. Ama bu yara yine de seninki kadar ağır değildir,

başmabeyinci efendi, çünkü ben senden bir gece fazla yaşayacağım.

SPIRIDION. - Sayıklıyor musun?

GIOVANNI. - Ölümün yakınlığı gözümdeki perdeyi kaldırdı. Şimdi görüyorum ki, birliklerimizi tüketen Türk değil, gizemli, korkunç, insan dilinde adı olmayan biridir... Evet bu, kubbenin üstünde dev adımlarıyla gezinen, bastığı toprağı inleten, sarayları tuzla buz eden biri... Ve o nereye bakarsa orada insanların vücudundan bütün rütbe ve nişanlar, bütün süslü paçavralar dökülmekte, bu titreyen çıplak ruhlar kara bir uçuruma sürüklenmektedir. (Spiridion'a.)

Alnında... bir damga... kara bir damga... senin de... hepiniz damgalıyorsunuz. Ey titreyen çıplak ruhlar, hazır olun, sonunuz gelmiştir, hiçbiriniz için kurtuluş

yok! Hiçbiriniz için! İmparator Konstantin sizi mahkûm ediyor, bilmiş olun!

THOMAS. - Ölü Konstantin bize ne yapabilir ki?

GIOVANNI. - Siz hepiniz ölmüş imparatorun kölelerisiniz ve öbür dünyadan sizi çağırırdı mı, hepiniz de ardından gitmek zorundasınız. Onun üflediği borunun sesini

duyunca itişe kakışa o kara uçuruma koşacaksınız.

IRENE. - Şu çirkin sesli kargayı susturacak bir Bizans erkeği yok mu orada?

NERIO, saflıklı. - Yok, hanımım, Bizans'ta erkek olanlar şimdi siperlerde yatıyor.

GIOVANNI. - Şunu da bilin ki, Konstantin Şehzade Ahmet'in kellesini vurdurdu.

Bunun üzerine sultan kentte ne kadar canlı varsa, küçük büyük hepsini

boğduracağına peygamber adına ant içmiş.

(Hepsi, korkudan donup kalarak bakıyorlar.)

SPIRIDION. - Demek öyleyse... öyleyse demek, hepimizin işi bitik.

ZENOBIA. - Konstantin'in öcü.

HEPSİ, Irene'den başka. - Bu, korkunç bu! Bizi kim kurtarır? Kaçalım! (Telaşlı bir uğultuyla, ellerini uğuşturarak ileri geri dolaşırlar.)

GIOVANNI. - Ölü imparatorun gücüne inanıyor musunuz şimdi? Sizi çağıran sesini duyuyor musunuz artık?

PATRİK. - Yok yok, Tanrı'nın sonsuz iyiliği bu kadar korkunç bir boğazlaşmaya razı olamaz!

GIOVANNI. - Sıçan sürüsü evin temelini kendi üzerine çökünceye kadar kemirmiş. Şimdi de korku içinde: Tanrı, bir mucize yarat! diye öterek sızlanıyorlar. Tanrı

sıçanların hatırı için mucize göstermez!

OLGA, umutsuzlukla. - Ya kadınlar? Kadınlar da mı?

GIOVANNI. - O ufacık dişlerinle devletin temelini siz de erkekleriniz kadar hırsla kemirdiniz. Bizans'ın kemiklerinden iliğini emdiniz, ona yiğit delikanlılar yerine açgözlü yaban arıları, eldeğmemiş kızlar yerine inançsız kuklalar verdiniz. Açık söylüyorum: sizin hoppelığınız, bu ulus için, erkeklerinizin alçaklığı kadar kötülük doğurdu.

XVIII. SAHNE

Öncekiler, MURZAFOS.

MURZAFOS, arkadan sağdan koşarak gelir. - Ortalık bir ana baba günü. Mehmet Ayasofya'da... Kiliseye yirmi bin insan kapanmış, Tanrı'nın mucizesini bekliyordu... Kanlı ifrit koca tunç kapıyı kırdırmış, hepsini satırdan geçiriyor.

OLGA. - Kadınları da mı? Çocukları da mı?

MURZAFOS. - Susalım! Koca kubbenin binlerce kişinin ölüm horurluğundan nasıl inlediğini duyuyor musunuz?

(Herkes soluğunu tutarak kulak verir. Uzaktan boğuk bir inilti duyulur.)

BİRÇOK KİŞİ. - Tanrım, sen esirge bizi!

XIX. SAHNE

Öncekiler, FOLKO.

FIRENC_HERCZEG-BIZANS

FOLKO, soldan koşup gelerek Giovanni'ye. - Efendim, komutanım, müjde! Yol Haliç'e kadar açık ve kıyıda yedi Ceneviz kalyonu duruyor... Türk denizcilerinin hepsi yağmadan paylarını almak için kıyıya çıkmışlar, Hellespontos yolunu (1) gözetin

yok!

GIOVANNI. - Meryem Anamız sizlerin yurt "piazza"ını görmenizi dilemiş. Haydi yiğitlerim, ileri! Beni de alın, düşman eline geçmesini şanınıza yediremiyorsanız, değersiz bir bayrak parçası gibi götürün gemiye!

OLGA. - Giovanni, yiğitsen kurtar beni!

HALK VE BÜYÜK BEYLERDEN BİRÇOĞU - Kurtar bizi!

GIOVANNI. - Kurtaramam. Sizler onun kullarınız ve ben onun öc alıcı ruhuna karşı gelemem. (Askerlerine.) İleri erlerim! Yurdunuza yırtık bayrakla fakat lekесiz onurunuzla dönüyorsunuz. Ganimet olarak bu savaşta şunu öğrenmiş oldunuz:

her ulus kendi mezarını kazdığı zaman ölür. (Askerleriyle arkadan soldan kaybolur.)

HALK. - Gemilere! Gemilere! (Cenevizlilerin ardından umutsuzca koşarlar.)

ÜCRETLİ ASKERLER, bunların artçıları dönerek mızraklarını halka çevirirler. - Geri! Geri!

(Halk dalga halinde gerileyerek sahneye dağılır. Cenevizliler çekilip gittikten

sonra sahnenin gerisinde ağır bir kapının gümleyerek kapandığı duyulur.)

XX. SAHNE

Giovanni ve ücretliler dışında, öncekiler.

KORAKS, geçip gidenlerin ardından bakar. - Büyük tunç kapıyı üstümüzden kilitlediler. Ağır kol demirlerini de vurdular! (İlerleyerek.) Hepimiz bittik!

HALK. - İşimiz bitti!

IRENE. - Kimse bitmiş değildir, yalnızca korkak olan. Bunu ben söylüyorum, Irene!

KORAKS. - Şanlı imparatoriçe, kurtar bizi!

HALK, Irene'nin çevresini alır. - Kurtar bizi, kutsal Irene!

XXI. SAHNE

Öncekiler, DUKAS, halk.

DUKAS, kalabalık bir ayaktakımıyla arkadan sağdan koşarak gelir. - Bizans'ta korkunç, tüyler ürpertici işler oluyor!

PATRİK. - Sultan nerede kaldı?

DUKAS. - Sultan kudurmuş bir kaplan gibi kan içinde yıkanıyor... onun buyruğu üzerine yeniçeriler imparatorla imparatoriçenin ölümlerini kalkanların üstüne kaldırmışlar, şimdi boru sesleri, alevli meşaleler arasında, korkunç bir cenaze alayı halinde kenti dolaşıyorlar... Sultan yağız bir atın üstünde, o acayip katafalkın yanından gidiyor ve kızgın bir keyifle Konstantin'in ölüsünü seyrediyor. Önünde bin zenci cellat yürüyor ve imparatorla imparatoriçenin soluk

ölümleri önünde yığın yığın insan kurban ediliyor...

PATRİK. - İmpatoriçenin ölüsü önünde mi?

DUKAS. - Sen daha o korkunç haberi bilmiyor musun? İmparator elinde kılıçla ölmüş; imparatoriçe de, eski Yunan kadınları gibi, eşinin ölüsü üzerinde yüreğine

hançer saplamış...

IRENE. - Neler söylüyor o deli?

DUKAS, Irene'yi yeni görür ve birden duraklar. - Sen buradasın ve yaşıyorsun ha?

Bu korkunç gecede ne ürkünç hayaletler görünüyor! Ben seni ölü olarak görmüştüm...

YENİ GELENLERDEN BİRİ. - Ben de görmüştüm, soluk yüzünle...

BAŞKA BİRİ. - Beyaz urbalar içinde...

BİR ÜÇÜNCÜSÜ. - Başında tacınla...

IRENE, gözlerini önüne dikerek. - Soluk benimle, ölü olarak, başımda tacımla...

ZENOBIA, o zamana kadar altın kapıda buyruklar vermekteydi - İmparatoriçem, güçlü

ol! Hepimizin canı senin elindedir.

IRENE, yukarıdaki gibi. - Kocamın ölüsü üstünde hançerle... eski Yunan kadınları gibi...

ZENOBIYA. - Güler yüzünle, imparatoriçenin bahçesinde açan gülleri sunmakla öfkeli sultanı yine sen yatıştırırsın ancak.

XXII. SAHNE

Öncekiler, dört odalık.

Altın kapı açılır. Pembeler giyinmiş dört odalık büyük bir altın sepet içinde, açmış güller getirirler.

IRENE, kendini toplayarak zorlu bir ağırbaşlılıkla. - Ben Irene'yim. Dünya tarihinin kefesine bir avuç gül atar, Bizans'ın yazgısını değiştiririm. Nerede benim sultanım? (Gülleri avuçlayarak kucağına doldurur.)

XXIII. SAHNE

Öncekiler, LEONIDAS.

LEONIDAS, arkadan girer. Yüzü soluk ve çatıktır, bütün tavırlarında bir duygusuzluk vardır.

SPIRIDION. - Leonidas geliyor işte!

HEPSİ, çevresini alırlar, umut ve heyecanla. - Leonidas!

IRENE. - İmparatoriçenin mektubunu sultana verdin mi?

LEONIDAS. - Hıristiyanlar, ölüme hazır olun!

OLGA. - Ben ölmek istemiyorum... (Bayılır ve tahtın basamağına yığılır.)

SPIRIDION, umutsuzluk içinde. - Acıma yok mu, bağışlama yok mu?

LEONIDAS. - İmparator Konstantin'le imparatoriçeyi getiriyorlar.

IRENE. - İmparatoriçe karşında ya, sersem.

LEONIDAS. - İmparatoriçe ölmüştür ve eğer sen yaşıyorsan imparatoriçe değilsin. Mehmet cenaze alayının yanında gidiyor ve geçtiği yerde, önüne lâl rengi halı serilmiş gibi kan akıyor, alevler başının üstünde kızıl bir sayvan şeklinde yükseliyor; insanlar imparatorun yüzünü görmemek için cenazenin önünde yerlere kapanıyorlar ve ölümü böylece bekliyorlar... Ölünün yüzü o kadar parlak, o kadar

korkunç ki, Bizanslı kişi bakmaya korkar... ben gördüm ve yaşamımdan iğrendim...

(Duvara yaslanır ve sonuna kadar put gibi kalır.)

(Dışarda kızıl dalgalı alevler gözükür. Uzaktan, derinden yükselen tek sesli ve garip bir ölüm havası duyulur. Alevlerle çalgı sesi perdenin sonuna kadar gittikçe gürleşir.)

THOMAS. - Gecenin karanlıklarından ne korkunç sesler geliyor.

(Thomas, patrik, Notaras, Spiridion ve daha birçoğu meraklanarak pencereye

yaklaşırlar.)

IRENE, bitkinliğini göstermemeye çalışarak, zorlama bir pervasızlıkla. - Zafer arabamın önüne koşmak için bir ejder dilemiştim! İşte geliyor, bastığı yerde toprak gümlüyor, soluğu gökleri ateşe bürüyor... Şimdi kendisine eş olarak titreyen bir kadın mı bulsun burada? Hayır. Irene titremez. İsterse yüz bin kişi

kurban gitsin, bu kırandan, bu tükenişten yepyeni bir yaşamın güneşi doğacaktır.

(Nedimelere.) Çalgı! Çalgı! Fatih selamlayın!

(Harpalar çalınır.)

PATRİK, büyük bir korkuyla geriler. - Konstantin'i getiriyorlar.

THOMAS, pencereden çekilir. - Bakamıyorum!

NOTARAS, ilerleyerek. - Mucize! Korkunç mucize! Sağlığında küçük olan adam bir deve dönüşmüş!

SPIRIDION, ilerleyerek. - Günahkârız, çok günahkârız. (Dizlerinin üstüne düşer.)

(Harpa çalanlar dururlar. Dışarda yas havası gittikçe yükselir.)

IRENE. - Çalın! Duymayayım bu sesleri!

ZENOBIYA. - Konstantin'in gelmesini beklemeyeceğim, onu görmek istemiyorum. (Koynundan küçük bir şişe çıkararak ağzına diker, sendeler ve oturup ölümle pençeleşmeye başlar.)

NOTARAS. - Kaçalım! Bu yana! (Altın kapıya koşar, ötekilerin çoğu ardından gider.)

FIRENC_HERCZEG-BIZANS

(Altın kapıyı açarlar, sonra büyük bir korkuyla duraklarlar. Kapının yanında iki zenci cellat durmaktadır, ikisi de dev yapılı. Başlarında kızıl sarık, sırtlarında kızıl urba, kolları ve göğüsleri çıplaktır. İkisi de geniş ağızlı kocaman satırlarına yaslanmış, dimdik durur ve salona bakarlar. Notaras'la yanındakiler bu kez sahnenin gerisine çekilmek isterler. O zaman kemerli geçidin

her bir direğinin ardından birer cellat çıkar. Bunlar da kımıldanmadan satırlarına dayanmaktadırlar ve kaçmak isteyenlerin yolları kesilmiştir. Kalabalık, sessiz bir ürkü içinde tahta doğru geriler ve orada büyülenmiş bir durumda cellatlara bakarak kalabalık bir öbek oluştururlar.)
DEMETER, korkudan kekeleyerek. - Hıristiyanlar, dua edelim!
PATRİK. - Hayır! Dinsizi kızdırmayalım!

XXIV. SAHNE

Öncekiler, HALİL.

Halil arkadan sağdan girer, direklerin altında, ortada durur.

Hepsi, Irene'nin ve Leonidas'ın dışında, diz çökerler.

HALİL. - Konstantin geliyor, Bizans'ın büyük imparatorunu getiriyorlar!

HEPSİ, ağır bir koro halinde. - Saygı ve selam büyük Konstantin'e.

IRENE, hırçın bir tavırla ortaya gelir, sert fakat kararsız bir sesle. -

Yenilene

esenlik, yenene onur. İmparatoriçe Irene'nin boyun eğeceği Mehmet nerede kaldı?

HALİL. - Mehmet geliyor, fakat o sarayın eşliğinden içeri ayağını basınca burada tek bir canlı görmek istemiyor.

IRENE, gülleri yere atar. - Ah, Konstantin! Efendim, Konstantin! (Kendiliğinden olduğu yere yığılır.)

(Halil cellatlara işaret eder. Onlar hep birden satırlarını kaldırarak ileri doğru bir adım atarlar. Herkes sessiz bir ölüm korkusu içinde, yerlere kadar eğilir.)

(Perde kapanır.)